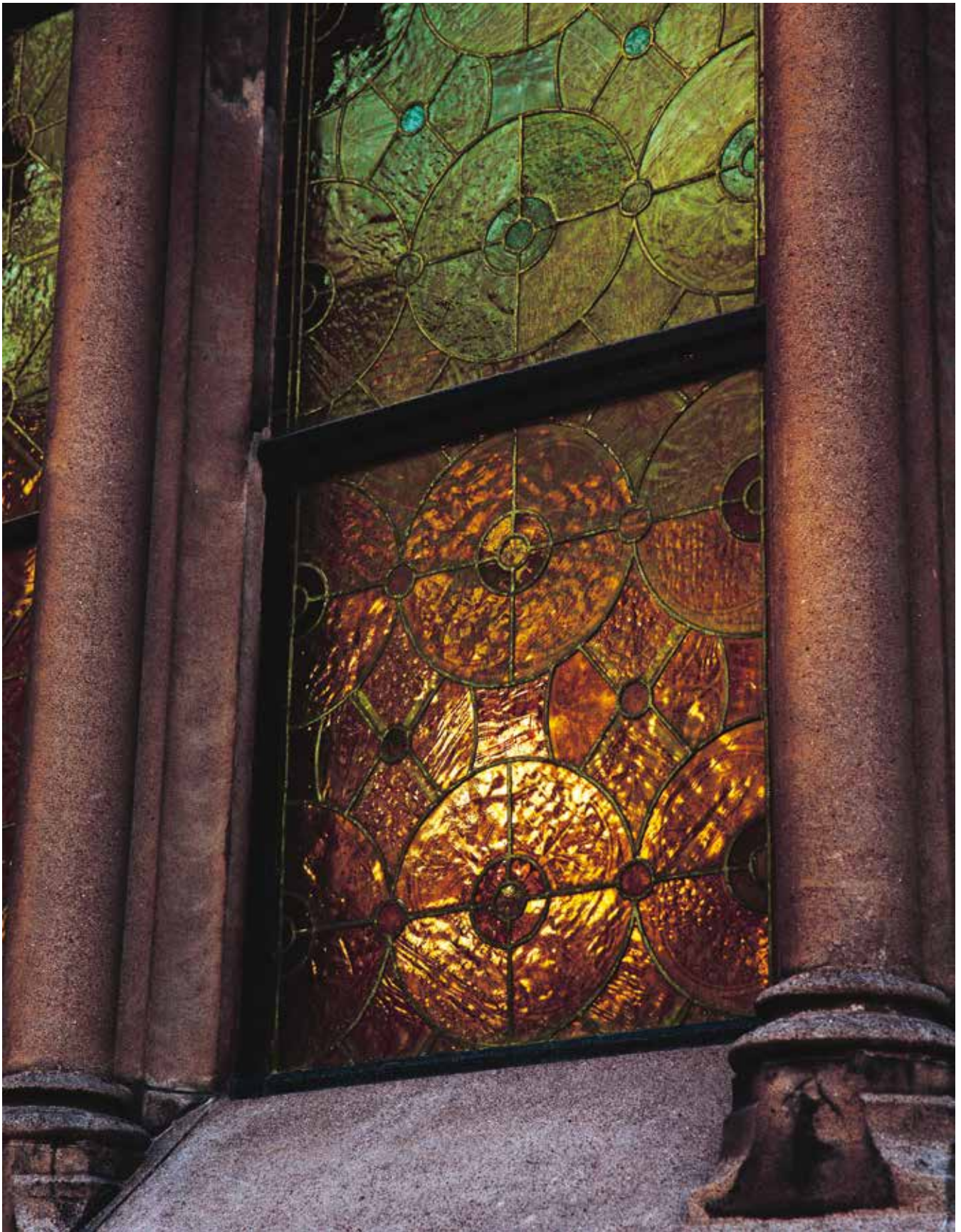


Svenska kyrkans redovisning för år 2014 angående de kyrkliga kulturvärdena och användningen av den kyrkoantikvariska ersättningen

SVENSKA KYRKANS RAPPORT TILL KULTURDEPARTEMENTET

INNEHÅLL

Förord	3
Sammanfattande bedömning	4
Året som gått	7
Uppdrag kulturarv	7
Nytt rekord i förbrukning	7
Verksamhet med sikte på nästa kontrollstation	7
Förslag på modell för enhetligare fördelning och effektivare handläggning av kyrkoantikvarisk ersättning	8
Ett samlat arbete med fastigheter och kulturarv	8
Kulturarvsförvaltning och vidgat bruk	8
Stiften i Svenska kyrkan	10
Textilier från 13 stift	11
Kyrkoantikvarisk ersättning och förvaltning av det kyrkliga kulturarvet	13
Svenska kyrkans kulturarvsförvaltning	13
Utgångspunkter för fördelning av kyrkoantikvarisk ersättning	13
Förbrukning av kyrkoantikvarisk ersättning	14
2015 års rambeslut	15
Projekt genomförda i stiftet 2014 – ett urval	16
Måluppfyllelse och utvecklingsområden	19
Vården och bevarandet av kulturarvet	19
Förvaltningskompetens i kulturarvsfrågor	21
Samverkan mellan staten och Svenska kyrkan	22
Tillgänglighet och användning	22
Strategiskt arbete	29
Register, system och uppföljning	29
Energi och miljö	30
Vården, bruk och förvaltning	31
Hantverk och material	32
Kommunikationssatsningar	33
Bilagor	
1 Förändringar i Svenska kyrkans kyrkobyggnadsbestånd 2000–2014	35
2 Fördelning och förbrukning av kyrkoantikvarisk ersättning 2002–2014	40
3 Tillgänglighet till och användning av kyrkorum	43
Bildgalleri	46
Allhelgonakyrkan i Lund	47



FÖRORD

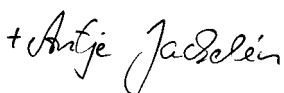
Svenska kyrkans församlingar förvaltar en stor och viktig del av kulturarvet. Kyrkobyggnaderna med sina inventarier ger förutsättningar för, bär och vittnar om kristen tro, på samma gång som de är ett uttryck för människans eviga sökande, skapande och kreativitet. Kyrkorna som kulturarv är både en plats för det kristna livets fördjupning och ett rum öppet för alla. Kulturarvet är en integrerad del av det arbete som sker dagligen i församlingarna, stiftet och på Svenska kyrkan på nationell nivå. Det övergripande och långsiktiga målet för Svenska kyrkans kulturarvsarbete är att det kyrkliga kulturarvet och dess värden ska bevaras, användas och utvecklas.

Det kyrkliga kulturarvets betydelse för alla medborgare ligger till grund för kulturmiljölagens skyddsbestämmelser och den kyrkoantikvariska ersättning som Svenska kyrkan årligen erhåller från staten. Användningen av ersättningen syftar till en långsiktigt hållbar förvaltning av de kyrkliga kulturminnena, det vill säga de enligt kulturmiljölagen skyddade kyrkobyggnaderna, begravningsplatserna och kyrkliga inventarierna. I föreliggande rapport återges hur den kyrkoantikvariska ersättningen använts 2014 med utgångspunkt i den långsiktiga överenskommelse som träffats mellan staten och Svenska kyrkan. Men den ger också en vidare bild av det arbete som bedrivs inom Svenska kyrkan för att målen för kulturarvsarbetet ska nås.

När Svenska kyrkan vid denna tid förra året lämnade rapporten för år 2013 hade regeringen sammanfattat utfallet av kontrollstationen i skrivelsen *Den kyrkoantikvariska ersättningen*. Strax före jul 2014 beslutade riksdagen att den kyrkoantikvariska ersättningen år 2015 ska uppgå till 460 miljoner, det vill säga samma belopp som gällt under den föregående perioden. Detta ger stabila och goda förutsättningar för stift och församlingar att planera så att nödvändiga vård- och underhållsåtgärder kommer till stånd. Den höga rekviseringstakten och det höga ansökningstrycket visar att ersättningen är oumbärlig för församlingarnas möjlighet att vårda och underhålla kulturarvet.

Skrivelsen *Den kyrkoantikvariska ersättningen* ger överlag en mycket positiv bild av Svenska kyrkans kulturarvsarbete och fördelningen av den kyrkoantikvariska ersättningen. Samtidigt lyfter också skrivelsen fram flera utvecklingsområden. Detta har präglat verksamheten under 2014 och planeringen inför nästa kontrollstation med fokus på att förbättra handläggningsrutiner och processer för ersättningen, skapa bättre förutsättningar för att stödja stift och församlingar i förvaltningsfrågor samt utveckla metoder för ett utökat kulturarvsbruk.

Under 2014 har också flera utredningsarbeten pågått som kommer att redovisas 2015. Det gäller dels Riksantikvarieämbetets översyn av bestämmelserna om kyrkliga kulturminnen i kulturmiljölagen, dels Svenska kyrkans utredning om fastighetshantering och utjämningsystem. Bägge utredningarna lyfter frågor om förändringar i vår omvärld, behovet av en vidgad syn på kyrkornas användning och hur frågan om så kallad övertalighet ska hanteras. Här kommer fortsatta samtal att bli viktiga, så att respektive part – utifrån sitt ansvarsområde – kan bidra i ett förändringsarbete som är nödvändigt för att möta framtidens utmaningar.



ANTJE JACKELÉN
Ärkebiskop och ordförande i kyrkostyrelsen



HELÉN OTTOSSON LOVÉN
Generalsekreterare

SAMMANFATTANDE BEDÖMNING

MÅLUPPFYLLELSE

Svenska kyrkans rapport till regeringen för 2014 redovisar hur Svenska kyrkan har arbetat med det kyrkliga kulturarvet och den kyrkoantikvariska ersättningen under 2014 och i vissa fall under hela perioden sedan relationsförändringen år 2000.

Utgångspunkt för bedömningen av måluppfyllelse är främst överenskommelsen mellan staten och Svenska kyrkan från 2000 om frågor som rör de kulturhistoriska värdena inom Svenska kyrkan, 4 kap. kulturmiljölagen samt *Staten och trosamfundet* (regeringens prop. 1998/99:38). Analysen sker också mot bakgrund av de bedömningar och intentioner som regeringen redovisade i sin skrivelse till riksdagen 2014 *Den kyrkoantikvariska ersättningen* samt rapporten *Ett rum öppet för alla* som Svenska kyrkan lämnade till regeringen 2013 inför kontrollstationen 2014.

I föreliggande rapports resonemang om tillgänglighet, användning och utveckling har vi även utgått från de kulturpolitiska intentioner som kommer till uttryck i *Tid för kultur* (regeringens prop. 2009/10:3). Genom riksdagens beslut trädde dessutom nya mål för det statliga kulturmiljöarbetet i kraft den 1 januari 2014. Enligt regeringsskrivelsen *Den kyrkoantikvariska ersättningen* bör kulturmiljömålen kunna vara inspirerande även för Svenska kyrkans arbete. De nya kulturmiljömålen relaterar till de kulturpolitiska målen och ansluter i övrigt till redan etablerade förhållningsätt inom Svenska kyrkan då det gäller arbetet med den kyrkliga kulturmiljön och kulturminnena.

VÅRD OCH BEVARANDE

För vården och bevarandet av det kyrkliga kulturarvet bedöms måluppfyllelsen under 2014 som god, samtidigt som det finns möjligheter att ytterligare öka nyttan av den kyrkoantikvariska ersättningen.

Sammantaget visar såväl rekvireringstakt som ansökningstryck att den kyrkoantikvariska ersättningen utgör en oundgänglig del av finansieringen av vården och bevarandet av det kyrkliga kulturarvet. Under året förbrukades mer kyrkoantikvarisk ersättning än någonsin tidigare och användningen av ersättningen, sett över hela perioden från 2002–2014, steg till 91 procent av statsanslaget, jämfört med 88 procent året innan. Dispositionstiden för varje ramår är två år, vilket gör att det först under första kvartalet 2016 går att fastställa den faktiska förbrukningen för perioden 2002–2014. Till detta kommer att projekt kan beviljas förlängd dispositionstid om ett år vid särskilda omständigheter. För föreliggande rapport har även en uppföljning gjorts som återför förbrukningen till respektive ramår istället för till bokföringsår. Denna uppföljning visar att i genomsnitt 93 procent av beslutad ram och 96 procent av statsanslaget förbrukats under ramåren 2002–2012.

Antalet kyrkor som är i bruk har under 2014 minskat något i omfattning då totalt två kyrkor tagits ur bruk, ingen av dem är emellertid skyddad med tillståndsplikt enligt kulturmiljölagen. Sett över hela perioden är de skyddade kyrkorna fortfarande fler i dag än de var år 2000.

Hanteringen och användningen av den kyrkoantikvariska ersättningen har effektiviserats med till exempel rekommenderade ersättningsnivåer för olika typer av kyrkoantikvariska åtgärder och ett utvecklingsarbete pågår för att ytterligare öka kulturavsnyttan av ersättningen. Det är Svenska kyrkans bedömning att system, metoder och planering för att öka kunskapen om vårdbehovet kommer att förbättras ytterligare genom de åtgärder som fortsatt och påbörjats under 2014.

KOMPETENS

För Svenska kyrkans kompetens i förvaltningsfrågor har den

positiva utvecklingen fortsatt under 2014. Svenska kyrkan på nationell nivå har förtydligat och förstärkt kulturarvskompetensen inom organisationen genom att en särskild enhet skapats för stöd i kulturarvsfrågor. Samtidigt prövar också stiftskanslierna nya former för att stödja församlingarna då det gäller kulturarvsrelaterade frågor och hanteringen av den kyrkoantikvariska ersättningen. Detta är framförallt gynnsamt för de små församlingar som har svårt att svara mot de höga krav som bland annat kulturmiljölagen ställer på förvaltningen.

Inom kulturarvsområdet finns ett väl etablerat samrådsförfarande med regelbundna möten mellan handläggare på Svenska kyrkans nationella nivå och stiftsnivå. Under 2014 beslutade Svenska kyrkan att förstärka samverkan mellan nivåerna då det gäller fastighets- och förvaltningsfrågor mer generellt. En styrgrupp har inrättats med representanter för den nationella nivån och stiftet. Enheten för kulturarvsstöd kommer att följa arbetet och söka samverkan i relevanta frågor.

På nationell nivå finansieras numera tjänsterna fullt ut av Svenska kyrkans egna medel. Inför 2016 års ram är det inte heller möjligt att finansiera löpande allmänna tjänster på stifts- eller församlingsnivå med kyrkoantikvarisk ersättning.

SAMVERKAN

Under året fortsatte arbetet i den centrala och de regionala samrådsgrupperna med i genomsnitt två till fyra möten per år. Nya arbetsformer för den centrala samrådsgruppen beslutades i slutet av 2014. Dessa innebär i korthet att centrala samrådsgruppen i första hand bör ägna sig åt strategiska frågor, att mötena bör få en tydligare struktur och att fortsatt kunskapsutveckling och -förmedling är en strategisk utvecklingsfråga där samrådsgruppen bör kunna spela en viktig roll.

Den centrala samrådsgruppen har årligen anordnat en nationell konferens om det kyrkliga kulturarvet. Med genomförandet av konferensen i Arvika, Karlstads stift, 2013 hade samtliga stift stått värd för arrangemanget och den centrala samrådsgruppen såg ett behov av att se över formerna och intervallen. Under 2014 beslutade centrala samrådsgruppen att nästa konferens bör ske 2016 i Stockholms stift.

Svenska kyrkan har under 2014 samverkat med ett flertal institutioner i kulturarvsfrågor, såväl nationellt som internationellt. Mot bakgrund av en europeisk utveckling där många trossamfund förlorar medlemmar och allt fler religiösa kulturarv blir övertaliga är det internationella samarbetet allt viktigare för Svenska kyrkans kulturarvsarbete.

TILLGÄNGLIGHET

Svenska kyrkans årliga undersökning visar att kyrkorna i genomsnitt var öppna 137 dagar under 2014, vilket är lika många öppetdagar som under 2013. Även de många sammankomsterna i kyrkorna tillgängliggör kulturarvet. Sammantaget visar statistiken över den organiserade verksamheten med dess olika sammankomster i kyrkorna inte på någon påtaglig förändring under 2014 jämfört med föregående år. I förhållande till uppgifter lämnade 2006 kan en viss ökning märkas av aktiviteter i kyrkorna utöver gudstjänster och kyrkliga handlingar, exempelvis användning för enskilda samtal, möten, kulturevenemang och visningsverksamhet. Enligt Svenska kyrkan är tillgänglighet ett brett begrepp som också handlar om kommunikation och delaktighet. Satsningar i digital och tryckt form har fortsatt under 2014. En viktig händelse var utställningen *Himlen är här* som visades i Uppsala domkyrka under sommar och tidig höst och besöktes av mer än 300 000 människor.



ÅRET SOM GÅTT

UPPDRAG KULTURARV

Svenska kyrkan lämnar varje år en rapport till regeringen där användningen av den kyrkoantikvariska ersättningen och arbetet med det kyrkliga kulturarvet redovisas. Rapporterna behandlar framför allt föregående år, men de redovisar också hela perioden från relationsförändringen med staten och framåt avseende till exempel kyrkobyggnadsbestånd, fördelning och förbrukning av kyrkoantikvarisk ersättning. Bakgrunden till den årliga avrapporteringen finns i överenskommelsen från år 2000 mellan staten och Svenska kyrkan. Redovisningen har nu lämnats i en följd av år och har med tiden utvecklats till att vara ett strategiskt redskap för Svenska kyrkans långsiktiga arbete med det kyrkliga kulturarvet och den kyrkoantikvariska ersättningen.

NYTT REKORD I FÖRBRUKNING

Det löpande arbetet med den kyrkoantikvariska ersättningen på nationell nivå består bland annat i beslut om fördelning, säkerställande av utbetalningar, uppföljningar av förbrukningen och årsrapport till regeringen. För stift och församlingar innebär hanteringen av den kyrkoantikvariska ersättningen en stor och kvalificerad arbetsinsats och en viktig förutsättning för att nödvändiga vård- och underhållsinsatser ska komma till stånd.

Under 2014 förstärktes den positiva trenden för arbetet med den kyrkoantikvariska ersättningen. För 2014 hade drygt 700 miljoner kronor fördelats i ram till stiftet och den nationella nivån. Den totala förbrukningen för samma år, vilken framför allt grundas på tidigare ramtilldelning då ersättningen dispone-

ras under två år, uppgick till drygt 550 miljoner. Under 2014 användes därmed mer kyrkoantikvarisk ersättning än någonsin tidigare.

Volymen ansökningar från församlingarna till stiftet fortsätter att vara hög och uppgick 2015 till 1,2 miljarder kronor med en total kostnad av 1,6 miljarder kronor. Kyrkostyrelsen beslöt att fördela 625 miljoner kronor för 2015. Det tidigare redovisade överskottet av ersättningen har 2014 minskat till 360 miljoner kronor. På grund av ökade beslutsramar av kyrkoantikvarisk ersättning under de senaste åren och sannolikt fortsatt hög efterfrågan bedöms överskottet minska ytterligare under de närmaste åren. Kommande års ramtilldelning bör således närma sig statsanslagets nivå.

VERKSAMHET MED SIKTE PÅ NÄSTA KONTROLLSTATION

År 2014 präglades dels av insatser inom ramen för kontrollstationen, dels av att följa upp och inrikta arbetet i förhållande till de rekommendationer som regeringen lämnar i skrivelsen *Den kyrkoantikvariska ersättningen*. Skrivelsen beskriver och bedömer hur ersättningen har använts, tillgängligheten till de kyrkliga kulturminnena, kompetens- och kunskapsfrågor samt samarbetet mellan Svenska kyrkan och myndigheterna inom kulturmiljöområdet, det vill säga de områden som lyfts fram i överenskommelsen mellan staten och kyrkan.

De utvecklingsområden som särskilt betonas handlar om behov av fortsatta förbättringar av system och metoder för att öka överblicken av vård- och underhållsbehoven och att motverka den hittills ojämna fördelningen av ersättningen mellan stiftet. Tendenser till minskning av tillgängligheten inom vissa

områden bör enligt regeringsskrivelsen mötas med insatser. Detta bör ske i samspel med omgivande samhälle och anpassas till de förändringar som sker där. Fortsatt arbete bör ske med att stärka kompetensen på församlingsnivå då det gäller förvaltningsfrågor. Även arbetet med register bör utvecklas, med fokus på att informationen ska vara aktuell och ändamålsenlig. Möjligheter till samverkan bör tas tillvara.

FÖRSLAG PÅ MODELL FÖR ENHETLIGARE FÖRDELNING OCH EFFEKTIVARE HANDLÄGGNING AV KYRKOANTIKVARISK ERSÄTTNING

Svenska kyrkan påbörjade hösten 2013 ett arbete med att se över systemet för den kyrkoantikvariska ersättningen i avsikt att förenkla och förbättra handlägningsprocesserna. Målbilden för den nya modellen är bland annat att eliminera snedvridande mekanismer och regionala obalanser i nuvarande fördelningssystem samt att öka förutsägbarheten i stödet och långsiktigheten i arbetet på stifts- och församlingsnivå.

Under 2014 har en arbetsgrupp vid kyrkokansliet i samråd med stiftens tagit fram ett förslag som i korthet omfattar fördelningsprinciper och ramar för en ny ersättningsmodell, förslag till indikatorer och nyckeltal för fördelning av ersättningen till stiftens samt en ny handlägningsprocess. Stiftsramen omfattar större delen av anslaget och fördelas av kyrkostyrelsen som ramar till stiftens. Denna har hittills fördelats utifrån ansökningarna från församlingarna, vilket lett till att omotiverade regionala obalanser uppstått. Förslaget till ny modell innebär att stiftsramen för varje stift istället räknas fram med hjälp av fastlagda indikatorer och nyckeltal för de kyrkliga kulturminnenas kulturhistoriska värden och bevarandekostnader. Stiftsstyrelsen beslutar därefter om fördelningen till åtgärder och projekt för vård och underhåll efter församlingarnas ansökan.

I förslaget redovisas konsekvensbedömningar av den nya fördelningsmodellen och de utvecklingsinsatser som behöver genomföras inför implementeringen av reformen. En avgörande förutsättning för att uppnå avsedda effekter med den nya handlägningsprocessen är att det utvecklas ett effektivt administrativt systemstöd för att ersätta det befintliga projekthanteringsystemet. Förslaget kommer under våren 2015 att remitteras till stiftens samt kulturmiljömyndigheterna på nationell och regional nivå. Efter bearbetning av inkomna synpunkter från remissinstanserna planerar kyrkokansliet att lägga fram ett slutligt förslag till ny fördelningsmodell för kyrkostyrelsens beslut i slutet av 2015.

Under 2014 har arbetet med handboken till kyrkoantikvarisk ersättning fortsatt, bland annat med rekommendationer om ersättningsnivåer för olika åtgärds-kategorier.

ETT SAMLAT ARBETE MED FASTIGHETER OCH KULTURARV

Det utvecklingsarbete som pågått sedan 2012, för att samla och förstärka arbetet med fastighetsförvaltning och kulturarv, har under 2014 medfört organisatoriska förändringar och förstärkningar såväl på Svenska kyrkans nationella nivå som i stiftens. Under 2014 har rekryteringar skett till de två nya enheter som inrättats på kyrkokansliet med inriktning på fastighets- respektive kulturarvsstöd. Arbetet med att öka integreringen mellan enheternas uppdrag för att åstadkomma ett utvidgat och effektiviserat förvaltningsstöd till alla stift och församlingar fortsätter under 2015. Viktiga frågor initialt är till exempel att utveckla webbaserade verktyg för kommunikation och interaktion mellan Svenska kyrkans olika nivåer, för att göra det möjligt att på ett effektivt sätt dela ny kunskap inom området.

Under 2014 har arbetet pågått med den av kyrkostyrelsen i slutet av 2012 initierade utredningen om Svenska kyrkans utjämnings- och fastighetssystem. Utredningens betänkande läggs fram under våren 2015 och kommer att få stor betydelse för den framtida förvaltningen av kyrkobyggnaderna och det kyrkliga kulturarvet i sin helhet.

Integreringen av fastighets- och kulturarvsfrågorna handlar under de närmaste åren också om att både utveckla befintliga register och att utveckla nya. Under 2014 har utveckling och kvalitetssäkring skett av både kyrkobyggnadsregistret och Sacer, Svenska kyrkans register över kulturhistoriskt värdefulla inventarier. Utvecklingen av de kulturarvsrelaterade IT-stöden samordnas med de insatser som sker parallellt inom fastighetsområdet.

KULTURARVSFÖRVALTNING OCH VIDGAT BRUK

Ett annat prioriterat område under 2014 har handlat om principer, metoder och redskap för utveckling av vidgat kulturarvsbruk, ökad kommunikation av kulturarvsvärden och stärkt helhetssyn på den grundläggande uppgiften och kulturarvsförvaltningen. I arbetet ingår bland annat att i samverkan med stift, myndigheterna inom kulturarvsområdet och andra aktörer färdigställa och fortsatt utveckla *Handledning för identifiering och förvaltning av kyrkliga kulturvärden*.

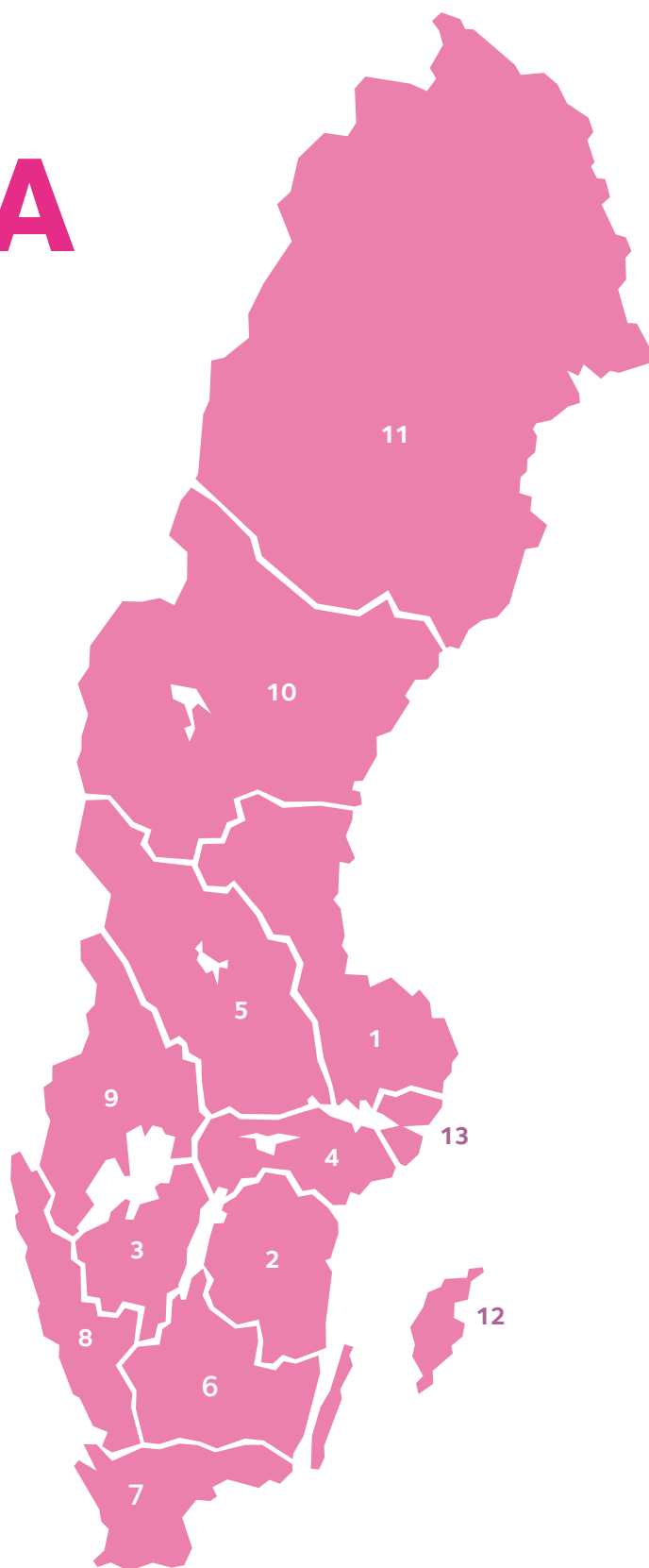
Handledningen är ett flexibelt verktyg i arbetet med att utveckla och använda kulturarvet som resurs för församlingen och för samhället. Den ska också vara ett stöd vid kulturhistoriska konsekvensbeskrivningar och i de prioriteringar som Svenska kyrkan på sikt kommer att behöva göra när det gäller kulturvärden och fastigheter. Under 2014 har kyrkokansliet följt pilotprojekt som bedrivits i stiftens. En presentation och diskussion av metoden har även skett inom ramen för det internationella samverkansprojektet *ALTERheritage*. Under 2015

kommer bearbetningen av handledningstexten att fortsätta. Arbetet bör på viktiga punkter invänta de förslag som kommer i betänkandet om Svenska kyrkans utjämnings- och fastighets-system. För närvarande pågår vid enheten för kulturarvsstöd en rekrytering med inriktning på kulturarvsförvaltning och projektledning.

De metoder som utarbetas av Svenska kyrkan på nationell nivå för att stödja stift och församlingar bör, som regeringen framhåller i skrivelsen *Den kyrkoantikvariska ersättningen*, ske i samklang med utvecklingen av samhället i stort. Svenska kyrkan har därför under 2014 haft nära kontakter med universitet och kulturarvsinstitutioner, både inom Sverige och i övriga Europa.

STIFTEN I SVENSKA KYRKAN

Svenska kyrkan bestod 2014 av 13 stift indelade i totalt 1 364 församlingar. Drygt 65 procent av Sveriges befolkning var medlemmar i Svenska kyrkan.



TEXTILIER FRÅN 13 STIFT

Det finns många textilier från olika perioder i landets kyrkor. Allt från antependier och mässhakar till bårtäcken. Se sidan 46 för mer information om textilierna från respektive stift.

1. UPPSALA STIFT
294 KYRKOR
258 KYRKOR SKYDDAS
MED TILLSTÅNDSPLIKT
68 % MEDLEMMAR



2. LINKÖPINGS STIFT
259 KYRKOR
231 KYRKOR SKYDDAS
MED TILLSTÅNDSPLIKT
69 % MEDLEMMAR



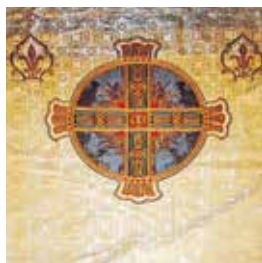
3. SKARA STIFT
407 KYRKOR
374 KYRKOR SKYDDAS
MED TILLSTÅNDSPLIKT
69 % MEDLEMMAR



4. STRÅNGNÄS STIFT
198 KYRKOR
173 KYRKOR SKYDDAS
MED TILLSTÅNDSPLIKT
61 % MEDLEMMAR



5. VÄSTERÅS STIFT
177 KYRKOR
161 KYRKOR SKYDDAS
MED TILLSTÅNDSPLIKT
69 % MEDLEMMAR



6. VÄXJÖ STIFT
333 KYRKOR
289 KYRKOR SKYDDAS
MED TILLSTÅNDSPLIKT
69 % MEDLEMMAR



7. LUNDS STIFT
511 KYRKOR
476 KYRKOR SKYDDAS
MED TILLSTÅNDSPLIKT
63 % MEDLEMMAR



8. GÖTEBORGS STIFT
367 KYRKOR
311 KYRKOR SKYDDAS MED
TILLSTÅNDSPLIKT
62 % MEDLEMMAR



9. KARLSTADS STIFT
171 KYRKOR
152 KYRKOR SKYDDAS MED
TILLSTÅNDSPLIKT
75 % MEDLEMMAR



10. HÄRNÖSANDS STIFT
213 KYRKOR
181 KYRKOR SKYDDAS MED
TILLSTÅNDSPLIKT
75 % MEDLEMMAR



11. LULEÅ STIFT
198 KYRKOR
131 KYRKOR SKYDDAS MED
TILLSTÅNDSPLIKT
76 % MEDLEMMAR



12. VISBY STIFT
99 KYRKOR
98 KYRKOR SKYDDAS MED
TILLSTÅNDSPLIKT
72 % MEDLEMMAR



13. STOCKHOLMS STIFT
150 KYRKOR
109 KYRKOR SKYDDAS MED
TILLSTÅNDSPLIKT
54 % MEDLEMMAR

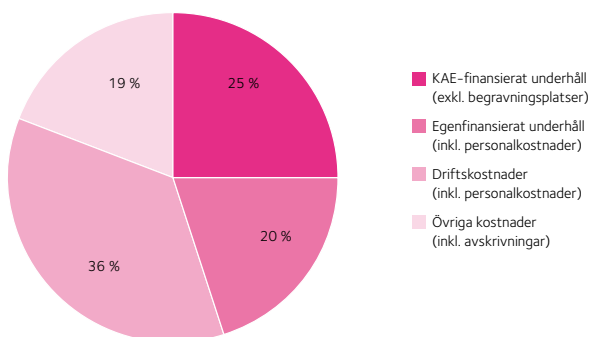


KYRKOANTIKVARISK ERSÄTTNING OCH FÖRVALTNING AV DET KYRKLIGA KULTURARVET

SVENSKA KYRKANS KULTURARVS-FÖRVALTNING

Under åren 2009–2014 uppgick de årliga drift- och underhållskostnaderna för kyrkor och kapell som ägs eller förvaltas av Svenska kyrkan i genomsnitt till 1,6 miljarder kronor per år. Siffrorna för 2014 är uppskattade då redovisningen av drifts-, underhålls- och övriga kostnader fastställs i maj 2015. Den kyrkoantikvariska ersättningen finansierade en fjärdedel av den totala kostnaden för drift och underhåll av alla kyrkor och kapell, det vill säga i genomsnitt 403 miljoner kronor per år. I statistiken ingår inte kostnader för begravningsverksamheten eller utbetald kyrkoantikvarisk ersättning för begravningsplatser.

FIGUR 1. PROCENTUELL FÖRDELNING AV KOSTNADER FÖR KYRKOR OCH KAPELL, 2009–2014



Alla invigda friliggande kyrkor och kapell oavsett byggnadsår ingår i underlaget, dock inte de kyrkor som är hopbyggda med församlingshem eller oinvigda begravningskapell.

UTGÅNGSPUNKTER FÖR FÖRDELNING AV KYRKOANTIKVARISK ERSÄTTNING

Kyrkoantikvarisk ersättning får beviljas för kulturhistoriskt motiverade åtgärder inom förvaltning av egendom som är skyddad enligt 4 kap. kulturmiljölagen. I villkoren för kyrkoantikvarisk ersättning, antagna av kyrkostyrelsen genom beslut den 24 september 2012 och reviderade genom beslut 5 mars 2013, fastställs att en egeninsats krävs för att ersättningen ska kunna beviljas. Ersättningens storlek bestäms bland annat av åtgärdens karaktär och de hänsynstaganden som krävs utifrån bestämmelserna i 4 kap. kulturmiljölagen. Sammanlagt för de projekt som avslutats 2002–2013 och som tilldelats kyrkoantikvarisk ersättning har Svenska kyrkans självfinansiering uppgått till i genomsnitt 48 procent av den totala kostnaden. Som stöd för arbetet med kyrkoantikvarisk ersättning finns *Handbok för arbetet med kyrkoantikvarisk ersättning*.

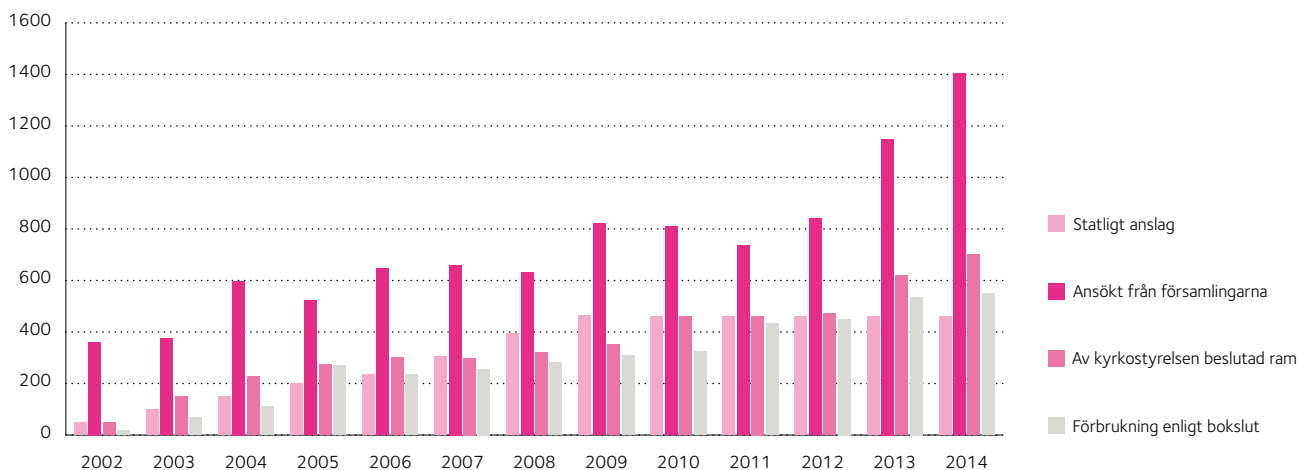
Ersättningen får användas till vård- och underhållsåtgärder som ingår i en långsiktig vård- och underhållsplan, utredningar och projekteringar som förbereder, underlättar och förbättrar förutsättningarna för vård och underhåll. Den kan även användas till anpassade lösningar för tekniska installationer och tillgänglighet, informationsinsatser, åtgärder för förbättrad förvaring och skydd av kulturhistoriskt värdefulla inventarier och skadeförebyggande åtgärder. Kyrkoantikvarisk ersättning får även beviljas till insatser av övergripande och generell karaktär inom stift eller på nationell nivå. Dessa projekt syftar bland annat till att tillgängliggöra de kulturhistoriska värdena hos de kyrkliga kulturminnena.

FÖRBRUKNING AV KYRKOANTIKVARISK ERSÄTTNING

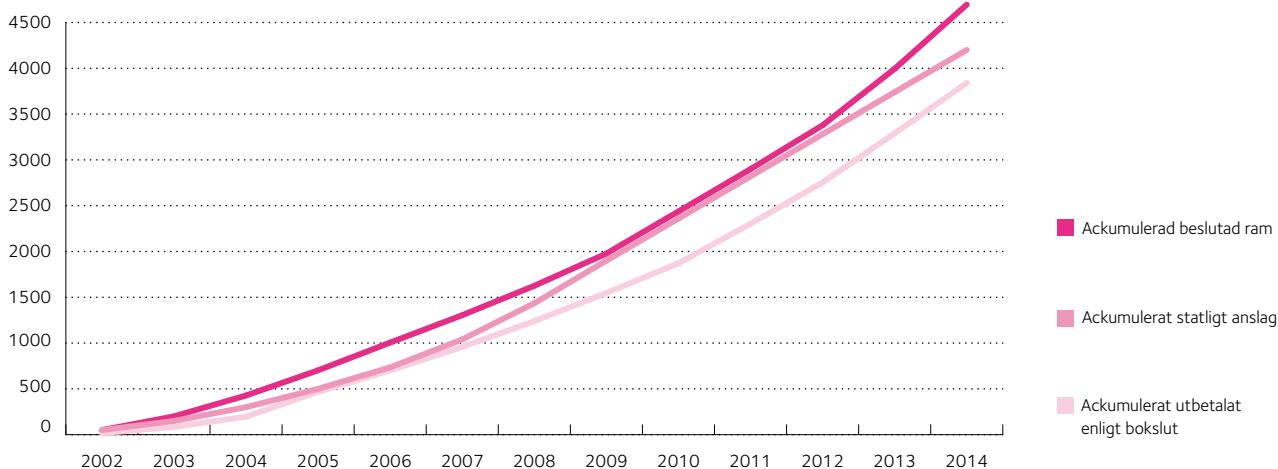
För perioden 2002–2014 har Svenska kyrkan erhållit 4 200 miljoner kronor (3 740*) i kyrkoantikvarisk ersättning från staten. Av dessa har 3 840 miljoner kronor (3 289*) förbrukats och 360 miljoner kronor (451*) återstod vid 2014 års utgång. Därmed hade vid 2014 års utgång 91 procent (88*) av anslaget

2002–2014 förbrukats. Dispositionstiden för varje ramår är två år, vilket gör att det först under första kvartalet 2016 går att fastställa den faktiska förbrukningen för perioden 2002–2014. Till detta kommer att projekt kan beviljas förlängd dispositionstid om ett år vid särskilda omständigheter.

FIGUR 2. KYRKOANTIKVARISK ERSÄTTNING I MNKR, 2002–2014



FIGUR 3. KYRKOANTIKVARISK ERSÄTTNING I MNKR, 2002–2014, ACKUMULERAT STATLIGT ANSLAG, BESLUTAD RAM OCH FÖRBRUKNING



Om förbrukningen av den kyrkoantikvariska ersättningen återförs till respektive ramår, istället för att redovisas per bokföringsår, har i genomsnitt 93 procent av beslutad ram och i genomsnitt 96 procent av statsanslaget förbrukats under ramåren 2002–2012. 2013 och senare ramår kan här inte räknas in i underlaget eftersom ramåren fortfarande är öppna och pågående. Då kyrkostyrelsen under flera år beslutat om en ramtilldelning som överstiger det statliga anslaget innebär det att flera enskilda ramår haft en förbrukning som överstigit 100 procent av statsanslaget. Om de beslutade ramarna för 2013 och 2014 förbrukas i samma genomsnittliga grad som tidigare kom-

mer ett ackumulerat underskott att uppstå ramår 2014 som prognostiseras till 4 procent av det ackumulerade statliga anslaget, -174 miljoner kronor. Underskottet realiseras tidigast under första kvartalet 2017 eftersom ramår 2014 har en dispositionstid som löper 2014–2015 med möjlighet till ett års förlängning. I praktiken kommer underskottet att kunna elimineras genom att kommande års rambeslut närmar sig statsanslagets nivå.

Sammantaget visar den höga rekvireringstakten och det höga ansökningstrycket på vikten av den kyrkoantikvariska ersättningen som en del i finansieringen av vården och bevarandet av det kyrkliga kulturarvet.

FIGUR 4. ACKUMULERAT ÖVER-/UNDERSKOTT I PROCENT AV STATLIGT ANSLAG INKLUSIVE PROGNOIS FÖR PÅGÅENDE RAMÅR



2015 ÅRS RAMBESLUT

För ramår 2015, med dispositionstid 2015–2016, har stiftet och nationell nivå, genom beslut av kyrkostyrelsen i juni 2014, tilldelats en beslutsram om 625 (700**) miljoner kronor. Beloppets storlek baseras på regeringens förslag till långtidsbudget om 460 miljoner kronor. Det råder ett fortsatt högt ansökningstryck från församlingar och stift och ramår 2015 uppgick antalet ansökningar till 1,2 miljarder kronor med en total kostnad av 1,6 miljarder kronor.

Fördelning och förbrukning av kyrkoantikvarisk ersättning 2002–2014 i siffror redovisas i bilaga 2.

* 2013 års uppgifter inom parentes

** 2014 års uppgifter inom parentes

PROJEKT GENOMFÖRDA I STIFTEN 2014 – ETT URVAL

För att ge en uppfattning om stifts- och församlingsprojekt som beviljas kyrkoantikvarisk ersättning presenteras här ett urval.

UPPSALA STIFT

Orgelrestaurering

Under 2013 och 2014 har två läktarorglar restaurerats i Ljusdals kyrka; Gren & Stråhle-orgeln från 1765 och en orgel tillverkad av firman E.A. Setterquist & Son från 1931. Under arbetet reparerades och återinsattes största möjliga mängd originaldelar. Ett stort antal delar har rekonstruerats. Hela arbetet är av intresse då det åter väcker frågan om i vilken omfattning ersättning ska gå till rekonstruktionsarbeten. Allmänheten hölls fortlöpande informerad under projektets gång via församlingens hemsida och en egen projektsida på Facebook. Utöver församlingens egna medel och kyrkoantikvarisk ersättning har projektet bekostats genom insamlade medel och gåvor.

Total kostnad: 3 494 tkr, varav KAE: 1 759 tkr.

LINKÖPINGS STIFT

Renovering av kyrkbod

Kyrkboden på Ingatorps kyrkogård, landets äldsta kända träbyggnad som inte är en kyrka, är en viktig kunskapskälla till äldre byggnadsteknik. Restaureringen har utförts i flera etapper med högt specialiserade hantverkare och stora ideella insatser av församlingen. Utöver det här projektet ingår boden i flera forskningsprojekt med annan finansiering.

Total kostnad: 800 tkr, varav KAE: 700 tkr.

SKARA STIFT

Orgelinventering

Syftet med projektet var att definiera och kommunicera orglarnas bruks- och kulturhistoriska värden samt att ge pastoraten förutsättningar att använda sina orglar på ett mer mångfacetterat sätt. Projektet har lett till en mer samlad överblick av stiftets orglar, både på pastorats- och stiftsnivå, och fungerar som ett stöd i tillståndshandläggning och hantering av kyrkoantikvarisk ersättning.

Total kostnad: 2 588 tkr, varav KAE: 2 588 tkr.

STRÄNGNÄS STIFT

Askersunds landskyrka, komplettering av rökdetektorer

Den praktfulla stormaktskyrkan i Örebro län var i behov av bättre brandskydd. Det löstes med en linjerökdetektor i kyrkorummet och konventionella rök- och värmedetektorer under läktare. Församlingen har rekommenderats att måla in kablarna i underlagets kulör så de inte är så framträdande.

Total kostnad: 121 tkr, varav KAE: 91 tkr.

VÄSTERÅS STIFT

Uppdatering av vård- och underhållsplaner

För att möjliggöra en mer aktiv förvaltning av hela byggnadsbeståndet utifrån VU-planerna i Rättviks församling har antikvarisk kompetens anlåtats för att uppdatera befintliga planer för

församlingens fem kyrkor samt föra in dem i ett digitalt förvaltningsverktyg.

Total kostnad: 945 tkr, varav KAE: 485 tkr.

VÄXJÖ STIFT

Invändiga putsarbeten och konservering av kalkmåleri

Arbetena i Hemmesjö gamla kyrka har omfattat konservering av fragmentariskt bevarade romanska målningar och samtida putsskikt i absid, på korets västvägg och i triumfbågen. Bevarade färgfragment och mikroskopi av för ögat knappt synliga färgspår ger en antydning om målningarnas ursprungliga färgprakt. Målningarna i Hemmesjö utgör tillsammans med målningar i triumfbågen i Vederslövs gamla kyrka de enda bevarade romanska målningarna i Kronobergs län.

Total kostnad: 908 tkr, varav KAE: 779 tkr.

LUNDS STIFT

Sjörups kyrka, restaurering av understruket tegeltak

Kyrkans takpannor var kantstötta och frostskadade på grund av påväxt av mossa, alger och lavar. Omläggningen innebar bland annat nedtagning av befintliga enkupiga takpannor, byte av läkt och återläggning och komplettering av takpannor samt understrykning med kalkbruk. Långhuset lades om med befintliga och begagnade pannor medan tornet fick nya. Genom den omsorgsfulla

hanteringen av takpannorna kunde kyrkans ålderdomliga karaktär och gestalt i landskapet bevaras.
Total kostnad: 1 376 tkr, varav KAE: 1 030 tkr.

GÖTEBORGS STIFT

Murverksproblematik och klimatmätning

Vinbergs kyrka står inför en omfattande renovering. Den välbevarade 1800-talskyrkan med granitfasader och mönsterlagt skiffertak har en betydande skadeproblematik. För att öka förutsättningarna till att projektering och vårdinsatser utförs med gott slutresultat, utfördes under 2014 en förundersökning av kyrkans fukt- och saltproblematik tillsammans med klimatmätning för att ringa in problembilden.

Total kostnad: 154 tkr, varav KAE: 116 tkr.

KARLSTADS STIFT

Omläggning av späntat sticktak

Arbetet omfattade 850 kvm tak på Laxarby kyrka, varav torn 85 kvm samt ett bårhus om 52 kvm. Stickorna tillverkades under 2012 och 2013 av en hantverkare som vid ett sågverk utsorterat senvuxna furustocker. Utsorteringen blev tidskrävande då sågverken under flera år tagit in stormvirke, ett virke som inte håller den kvalitet som behövs för stickspånstillverkningen. Tack vare kyrkoantikvarisk ersättning har denna unika taktäckningstradition kunnat bevaras.

Total kostnad: 3 691 tkr, varav KAE: 3 322 tkr.

HÄRNÖSANDS STIFT

Restaurering av bogårdsmur

Den äldsta delen av kyrkogården vid Frösö kyrka är inhägnad av en nivåupptagande kallmur, enligt uppgift uppförd under 1700-talets första hälft. De senaste åren har muren börjat kalva utåt längs med vissa partier. För att förhindra ytterligare skador och risk för olycksfall beslutade församlingen att åtgärda den värst skadade delen mot nordöst. Åtgärderna var tänkta som en förstudie för att undersöka murens konstruktion och lämpligt tillvägagångssätt för vidare restaureringsåtgärder på övriga delar av muren.

Total kostnad: 625 tkr, varav KAE: 469 tkr.

LULEÅ STIFT

Renovering av smidesstaket

Det gamla järnstaketet på Innerstadens griftegård från 1930-talet mäter 750 längdmeter och består av 232 stolpar med mellanliggande räcken. Luleå domkyrkoförsamling avsåg att renovera, blästra och måla om staketet. Det visade sig dock att sektionerna var mycket rostiga och vid analys att den gamla färgen innehöll tungmetaller (arsenik, bly, koppar, krom, zink) varför man beslöt att behålla stolparna men tillverka nya räcken. Trots den tekniska förändringen kom staketet att ha exakt samma utseende som det gamla.

Total kostnad: 1 643 tkr, varav KAE: 540 tkr.

VISBY STIFT

Klimat- och energiutredning

Projektet innebar en fördjupad studie av klimatet med syfte att bygga upp kunskap om hur man hanterar mögelproblem i de kyrkor på Gotland som sällan används. Resultatet innebar exempelvis rådgivning vid mögelutbrott och förslag till energieffektivisering för förbättrat inneklimat. Utredningen genomfördes i samarbete med Uppsala universitet och Energibyran.

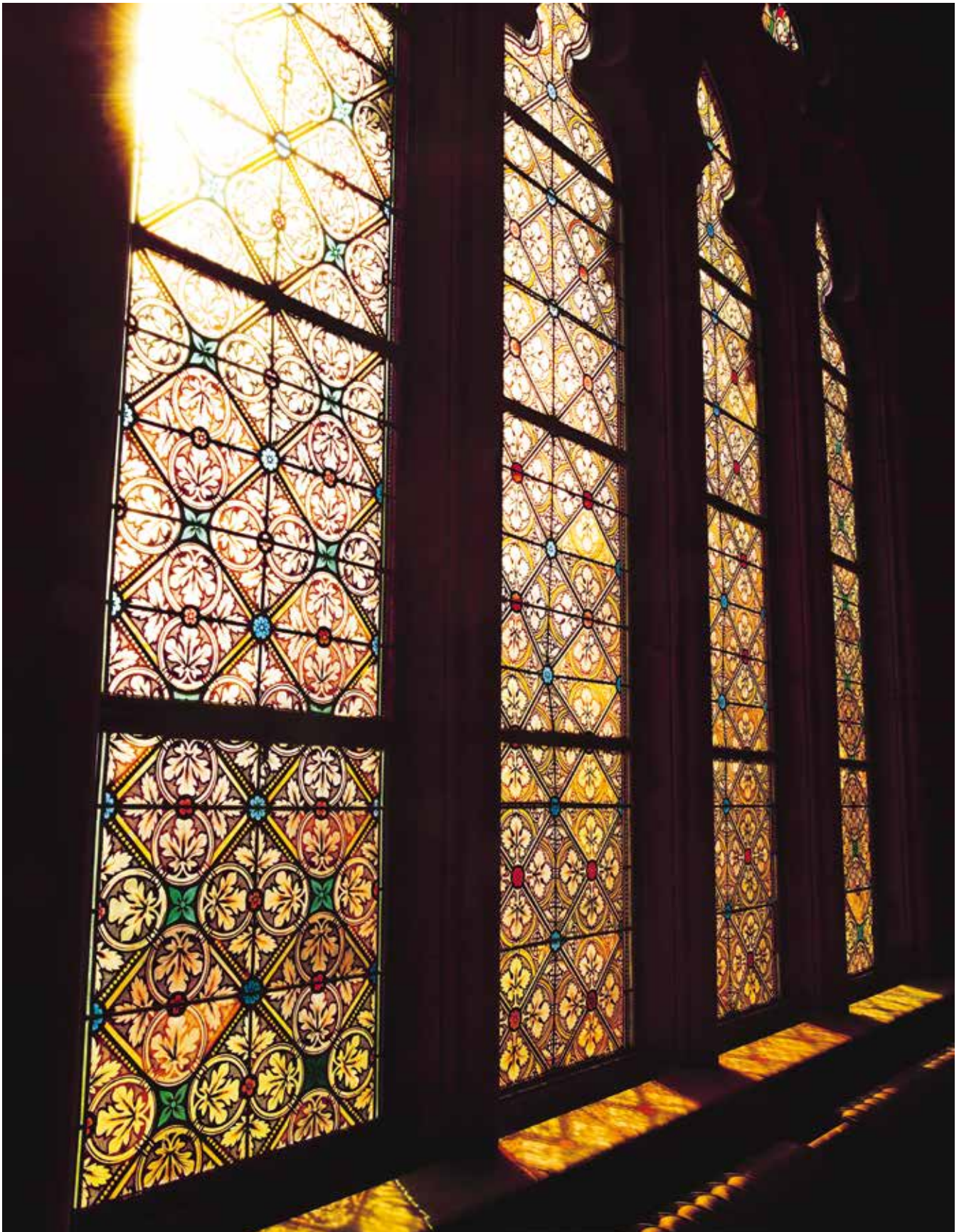
Total kostnad: 1 063 tkr, varav KAE: 914 tkr.

STOCKHOLMS STIFT

Invändig restaurering

Under 2014 och 2015 genomförs flera projekt i Allhelgonakyrkan som bland annat syftar till att restaurera interiör och exteriör samt tillgängliggöra kyrkorummet bättre. En del av den invändiga restaureringen handlar om att konservera målningar på väggar och tak utförda av Filip Månsson. Allmänheten hålls fortlöpande informerad vartefter arbetet fortskrider via information på församlingens hemsida och en blogg där projektledaren lägger upp foton.

Total kostnad: 2 200 tkr, varav KAE: 1 540 tkr.



MÅLUPPFYLLELSE OCH UTVECKLINGS- OMRÅDEN

I Svenska kyrkans kontrollstationsrapport *Ett rum öppet för alla* redogörs för hur målen i överenskommelsen mellan Svenska kyrkan och staten har uppfyllts. Målen konkretiseras i fyra olika områden: vården och bevarandet av kulturarvet, förvaltningskompetens i kulturarvsfrågor, samverkan mellan staten och Svenska kyrkan och tillgänglighet och användning. Nedan redogörs för insatser och åtgärder som främjar en önskad utveckling, men också sådant som utgör möjliga förbättringsområden. För föreliggande rapport har en något noggrannare genomgång gjorts av ersättningens fördelning till de vård- och bevarandeåtgärder som registrerats i Svenska kyrkans projekthanteringssystem. För att bättre belysa tillgängligheten och användningen av kyrkorna har också ett utökat antal frågor ställts i den årliga enkät som går ut till församlingarna. En sammanfattande bedömning av måluppfyllelsen görs på sidorna 4–5.

VÅRDEN OCH BEVARANDET AV KULTURARVET

ANTALET KYRKBYGGNADER

I april 2015 uppgick det totala antalet kyrkobyggnader till 3 377. Enligt de uppgifter som lämnats av församlingarna i kyrkobyggnadsregistret uppfyller 2 944 de kriterier som gäller för kyrkobyggnader med tillståndsplikt enligt 4 kap. 3 § kulturmiljölagen. Av dessa är 116 stycken uppförda efter 1940 och således förda till denna kategori genom särskilt beslut av Riksantikvarieämbetet enligt 4 kap. 4 § kulturmiljölagen. Sådana beslut har fattats för 35 kyrkor efter relationsändringen år 2000. Från 2014 fattas denna typ av beslut av länsstyrelserna.

Under 2014 har en nybyggd kyrka invigts för gudstjänst, nämligen Amhults kyrka i Torslanda-Björlanda församling. Centrumkyrkan i Vårgårda, Algutstorps församling, övertogs

från EFS och invigdes för gudstjänst under 2014. Under perioden 2000–2014 har totalt 22 nybyggda kyrkor och kapell tillkommit. Dessa omfattas inte av kulturmiljölagens fjärde kapitel och är inte berättigade till kyrkoantikvarisk ersättning.

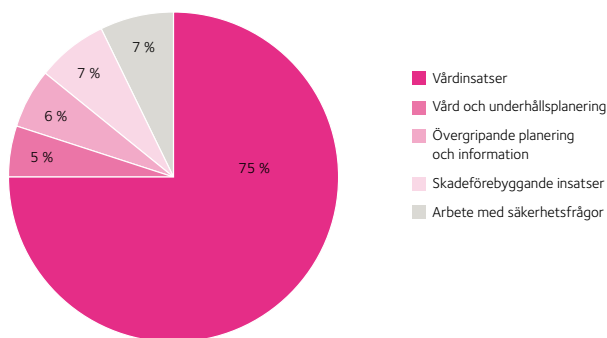
Två kyrkor har tagits ur bruk under 2014. Det gäller Norrmalms kyrka, Borås Gustav Adolfs församling, som sålts till Borås stad och Järveds kyrka i Arnäs församling som 2008 sålts till ett privat företag. Två kyrkor som inte funnits registrerade i kyrkobyggnadsregistret tidigare har lagts till i listan över kyrkor tagna ur bruk. Norra Biskopsgårdens kyrka, Lundby församling, togs ur bruk 2004 och Karlbergskyrkan, Karlskoga församling, 2007. Inga av dessa kyrkor omfattas av tillståndsplikt.

Under perioden 2000–2014 har totalt 82 kyrkor tagits ur bruk varav 24 omfattas av tillståndsplikt. Av dessa har de flesta (20 stycken) sålts till annan ägare, varav två till annat trossamfund. Förändringar i Svenska kyrkans byggnadsbestånd 2000–2014 framgår av bilaga 1.

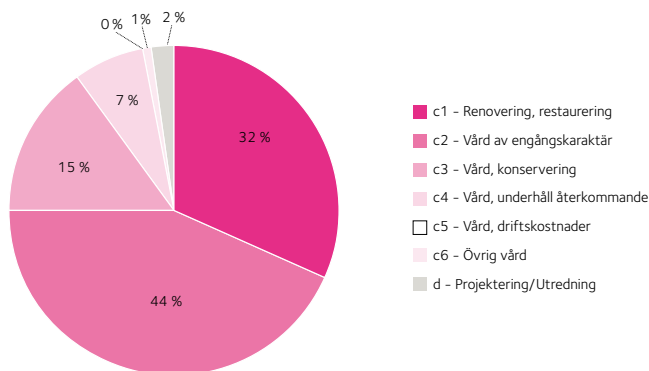
ÅTGÄRDER OCH ÅTGÄRDSKATEGORIER

I det följande avsnittet beskrivs vården och bevarandet av kulturarvet per åtgärdskategori i den form projekten registreras i Svenska kyrkans projekthanteringssystem. Diagrammen visar hela fördelningsperioden, medan den analyserande texten huvudsakligen utgår från åtgärder och projekt från 2014.

FIGUR 5. FÖRBRUKNING KYRKOANTIKVARISK ERSÄTTNING 2002–2014 PER ÅTGÄRDSKATEGORI, INKLUSIVE NATIONELLA PROJEKT



FIGUR 6. FÖRBRUKNING KYRKOANTIKVARISK ERSÄTTNING 2002–2014 TILL ÅTGÄRDSKATEGORIN VÅRDINSATSER



VÅRDINSATSER

Denna kategori avser åtgärder på församlingsnivå, omfattande renovering, restaurering, vård av engångskaraktär, konservering, underhåll men även projektering och utredning. Huvuddelen av den kyrkoantikvariska ersättningen går till vårdinsatser initierade av församlingarna. Under perioden 2002–2014 har 2,9 miljarder kronor använts till vårdinsatser av totalt 3,8 miljarder kronor, det vill säga ca tre fjärdedelar av de förbrukade medlen. Den genomsnittliga ersättningsnivån för vårdinsatser har under perioden varit 50 procent.

I denna kategori ingår även kulturhistoriskt motiverade driftkostnader. Driftkostnaderna handlar uteslutande om kostsamma sprinkleranläggningar, det vill säga de avancerade släckningssystem som installerats i flera av de kulturhistoriskt mycket värdefulla träkyrkorna. Den mycket begränsade kategorin *övrig vård* innehåller ett flertal sinsemellan olika projekt, däribland rekonstruktion av masverk i fönster och tillgänglighetsåtgärder. Det är också möjligt att konstatera att antikvarisk medverkan sällan särredovisats i projekthanteringssystemet, vilket gör det omöjligt att bedöma hur stora kostnader som

detta sammantaget uppgått till. Iakttagelser av registreringarna i projekthanteringssystemet, och i vilken mån de fungerar för uppföljningar, är viktiga för den översyn som nu sker av handlägningsprocessen för den kyrkoantikvariska ersättningen och ett nytt IT-stöd (se vidare *Strategiskt arbete*, sidan 29).

VÅRD OCH UNDERHÅLLSPLANERING

Denna kategori avser vård- och underhållsplanering på församlingsnivå i form av upprättande av nya vård- och underhållsplaner samt revidering av gamla. Mellan 2002–2014 har 198 miljoner kronor använts till vård- och underhållsplanering, vilket utgör 5 procent av den totala förbrukningen av kyrkoantikvarisk ersättning. Den genomsnittliga ersättningsnivån för vård och underhållsplanering har under perioden varit 67 procent.

Av de skyddade kyrkorna har 98 procent en vård- och underhållsplan för kyrkobyggnaden. Det är nu tio år sedan flertalet av vård- och underhållsplanerna upprättades och en revidering av planerna är aktuell enligt Riksantikvarieämbetets föreskrifter om kyrkliga kulturminnen (KRFS 2012:2). Detta avspeglar sig också i ansökningarna från församlingarna. Vård- och underhållsplanerna har hittills omfattat kyrkobyggnaderna, i mindre utsträckning begravningsplatserna och i än mindre grad inventarierna.

I dag finns en eftersläpning av registreringen av vård- och underhållsplaner i kyrkobyggnadsregistret. Ett arbete pågår med att följa och kvalitetsgranska uppgifterna i registret, se vidare *Strategiskt arbete*, sidan 29. Av samma skäl finns inte heller någon fullständig överblick över hur många begravningsplatser som i dag omfattas av vård- och underhållsplaner. Ansökningarna visar emellertid att ett intensifierat arbete pågår med vård- och underhållsplaner för begravningsplatser.

När det gäller kulturhistoriskt värdefulla kyrkliga inventarier finns i dag en osäkerhet om det krävs en vård- och underhållsplan eller inte för att kunna få ersättning. Det framgår inte i Riksantikvarieämbetets föreskrifter att en sådan krävs för inventarierna. Samtidigt står det i de av kyrkostyrelsen antagna villkoren att kyrkoantikvarisk ersättning får beviljas till kyrkliga kulturminnen för kulturhistoriskt motiverade kostnader vid åtgärder som ingår i en långsiktig vård- och underhållsplan. Detta kan tolkas som att endast akuta vårdåtgärder får beviljas till inventarier, såvida föremålet inte ingår i en vård- och underhållsplan. Praxis bland stiftet är olika. Frågan bör utredas och klargöras vid en översyn av villkoren.

ÖVERGRIPANDE PLANERING OCH INFORMATION

Denna kategori avser vård- och underhållsplanering och informationsinsatser på stiftsnivå, de så kallade stiftsprojekten och de projekt som utförs på Svenska kyrkans nationella nivå. Kategorin innehåller även informations- och visningsinsatser i samband med vård och underhållsåtgärder eller övergripande regionala informationsinsatser. 242 miljoner kronor har använts till detta under perioden 2002–2014 vilket utgör 6 procent av den totala förbrukningen. Den genomsnittliga ersätt-

ningsnivån för övergripande planering och information har under perioden varit 87 procent.

Aktuella projekt på stiftsnivå under 2014 har bland annat varit orgelinventeringar i Lunds, Skara och Linköpings stift. Inventeringar av kyrkliga inventarier har under 2014 pågått i Växjö (föremål av metall) och Linköpings stift (skadeinventering av textilier och föremål av metall). I Lund har ett karakteriseringsprojekt påbörjats med inventering och identifiering av kulturhistoriska värden i stiftets kyrkobyggnader, medan Stockholms stift fortsätter karakteriseringarna av begravningsplatser. Beträffande övergripande projekt på nationell nivå, se vidare *Strategiskt arbete*, sidorna 30–33.

SKADEFÖREBYGGANDE INSATSER

Denna kategori avser kulturhistoriskt motiverade kostnader i samband med projektering, utredning av fukt och mögel, klimatförbättrande åtgärder och förbättrad förvaring för inventarier exempelvis textilier. Totalt har 257 miljoner kronor gått till skadeförebyggande åtgärder, vilket utgör 7 procent av förbrukningen av ersättningen under perioden 2002–2014. Det är en liten ökning i jämförelse med 2013. Den genomsnittliga ersättningsnivån för skadeförebyggande insatser har under perioden varit 46 procent.

Utvecklingen av förebyggande förvaring för kyrkliga textilier fortsätter. Erfarenheter har visat att trots goda klimatförhållanden kan ändå mögel uppstå. Flera församlingar i bland annat Skara stift har installerat textiltförvaring med ett kontrollerat klimat vilket gett goda resultat.

Åtgärds kategorin e5, *övrigt förebyggande*, innehåller olika typer av åtgärder. Här finns kulturhistoriskt motiverade tillgänglighetsåtgärder men även klimatförbättrande åtgärder såsom styrsystem, avfuktningssystem samt sanerings- och dräneringsarbeten. Även under kategorin skadeförebyggande insatser finns således stora behov av förtydliganden för att statistiken bättre ska återspegla verkligheten och att samma typ av åtgärd registreras lika i hela landet.

ARBETE MED SÄKERHETSFRÅGOR

Denna kategori avser stöld- och brandförebyggande åtgärder samt byte av brandfarliga elinstallationer och installation av åskskyddssystem. Totalt har 269 miljoner kronor använts till säkerhetsförebyggande arbeten. Det motsvarar 7 procent av den totala förbrukningen inom perioden 2002–2014. Den genomsnittliga ersättningsnivån för säkerhetsrelaterade åtgärder har under perioden varit 66 procent.

I mars 2014 brann Vintrosa kyrka i Strängnäs stift. Hela taket på långhuset förstördes medan tornet klarade sig bättre. De flesta inventarierna av kulturhistoriskt värde sattes i säkerhet genom en riskfylld räddningsaktion. I Visby stift har ett arbete utförts för att upprätta förteckningar över de mest värdefulla inventariernas placering för att förebygga evakuering i händelse av brand, så kallad restvärdesräddning. En lista över

de mest värdefulla inventarierna, digitalt tillgänglig för Räddningstjänsten, ger information om vad som ska täckas eller utrymmas ur kyrkan vid brand. Uppgifter finns också om föremålens placering och mått samt anger var nycklar finns och angreppsvägar med mera. Projektet har utförts i nära samarbete med Räddningstjänsten.

Kyrkokansliet ingår i ett nationellt nätverk för katastrofberedskap och restvärdesräddning samt ett nätverk kring stölder i kulturhistoriska miljöer. Riksantikvarieämbetet är sammankallande. Förutom kyrkokansliet är Västerås pastorat och Kyrkans försäkring AB representerade i gruppen tillsammans med en rad andra organisationer. Den 8–9 maj 2014 ordnade nätverket ett brandseminarium.

Stölder av kulturföremål och koppar fortsätter att oroa. I juli 2014 försvann bland annat träskulpturer ur ett altarskåp från Rönö kyrka i Östergötland, Linköpings stift. Annars har kopparstölderna varit dominerande även om en nedgång av denna typ av stölder har skett under året i jämförelse med 2013. Arbetet med en handledning för DNA-märkning av utvändiga kopparplåt fortsätter på nationell nivå och planeras vara klar under 2015. Linköpings stift har inlett ett arbete att stöldsäkra träskulpturer vilket också gett ett ökat säkerhetsmedvetande i aktuella församlingar.

FÖRVALTNINGSKOMPETENS I KULTURARVSFRÅGOR

Omorganisationen på kyrkokansliet har medfört att den grupp som tidigare arbetat med kulturarvsfrågor nu har blivit en egen enhet, *Enheten för kulturarvsstöd*. Den är en del av sektionen för *Fastigheter, kulturarv och service* och ingår i *Avdelningen för gemensamma funktioner*. En ny enhetschef har rekryterats under året och ytterligare en medarbetare kommer rekryteras till enheten under 2015. Alla tjänster på Svenska kyrkans nationella nivå finansieras nu av Svenska kyrkan. Inför 2016 års ram är det inte möjligt att finansiera löpande allmänna tjänster på stifts- eller församlingsnivå med kyrkoantikvarisk ersättning.

Även stiftet har förstärkt sin kompetens. Såväl Uppsala stift som Västerås stift har under 2014 anställt fastighetskonsulter. Det varierar om det är stiftet eller någon församling som fungerar som arbetsgivare till denna nya typ av tjänster. Gemensamt är emellertid att de ska utgöra resurser för flera församlingar. Detta synliggör ett problem som länge varit känt, nämligen de mindre församlingarnas behov av stöd i fastighetsfrågor.

Byggandet av Citybanan i Stockholm har påverkat Svenska kyrkans fastigheter i hög grad. Vibrationer från pågående arbeten och sprängningar i kyrkans närhet påverkar det kyrkliga kulturarvet. Erfarenheter från arbetet har sammanställts i en handbok som förväntas vara klar under 2015. Det är ett nationellt projekt som drivs tillsammans med bland annat Stockholms stift och Gustav Vasa församling i Stockholm.

Under hösten 2014 har Svenska kyrkan för första gången erbjudit en byggnadsvårdsutbildning i samverkan med Hantverkslaboratoriet och Skara stift. Det är ett pilotprojekt som ska utvecklas vidare under 2015 för att sedan kunna erbjudas till stift och församlingar. Målet är att ta fram ett utbildningskoncept med innehåll och utbildningsmaterial att ställa till stiftens förfogande under 2016.

SAMVERKAN MELLAN STATEN OCH SVENSKA KYRKAN

Samverkan är en av hörnstenarna i överenskommelsen mellan staten och Svenska kyrkan. På stiftsnivå träffas de regionala samrådsgrupperna två till fyra gånger per år. Samrådsgrupperna utgör en förutsättning för att arbetet med det kyrkliga kulturarvet och ersättningen ska fungera. Stående diskussioner i flertalet grupper berör de olika momenten i beredningen av ersättningen samt initiering av nya och uppföljning av avslutade stiftsprojekt. Under 2014 har kontrollstationen och utfallet av budgetprocessen varit viktiga inslag. Andra teman avspeglar aktuella antikvariska frågor, däribland erfarenheter av kyrkorum med inbyggda församlingsfunktioner samt framtagande av vård- och underhållsplaner för begravningsplatser.

På nationell nivå har den centrala samrådsgruppen träffats två gånger under 2014. Under 2014 har Riksantikvarieämbetets och Svenska kyrkans ledning fört diskussioner om den centrala samrådsgruppens inriktning och mötesformer. Vid mötet den 18 december beslutade man att på vissa punkter tydliggöra och utveckla arbetets inriktning (i sammanfattning):

CENTRALA SAMRÅDSGRUPPEN BÖR I FÖRSTA HAND ÄGNA SIG ÅT STRATEGISKA FRÅGOR

Utifrån parternas huvudansvar sker i dag samverkan i en rad frågor, till exempel rörande utvecklingen av regelverket samt utarbetandet av en handbok för fördelningen av den kyrkoantikvariska ersättningen. Formerna för samverkan bör i första hand hanteras inom respektive organisation och utifrån respektive fråga. Aktuellt att lyfta till centrala samrådsgruppen kan vara lägesrapporter, strategiska överväganden samt eventuella intressekonflikter som kvarstår efter beredningen.

CENTRALA SAMRÅDSGRUPPENS MÖTEN BÖR FÅ EN TYDLIGARE STRUKTUR

Centrala samrådsgruppen behandlar i dag en mängd frågor där parternas intressen möts. Vissa styrs av tydliga regelverk och har en tydlig ansvarsfördelning, dit hör frågor om kyrkoantikvarisk ersättning. Andra samverkansfrågor kan handla om att på olika sätt främja och utveckla kulturminnena som resurs och levande kulturarv. Genom till exempel dagordningsstruktur bör det vara möjligt att tydliggöra även de senare

frågornas vikt, samtidigt som de hålls isär från den mer reglerade samverkan som sker inom ramen för ersättningen.

FORTSATT KUNSKAPSUPPBYGGNAD OCH -FÖRMEDLING EN STRATEGISK UTVECKLINGSFRÅGA

Enligt regeringsskrivelsen 2014/14:152 är "... kunskapsutveckling på vetenskaplig grund ... nödvändig för en långsiktig hållbar förvaltning av de kyrkliga kulturminnena". Redan i dag avsätts stora summor kyrkoantikvarisk ersättning till strategiskt inriktade projekt på stifts- och nationell nivå. Projekten syftar till att utveckla verktyg eller metoder för det mer konkreta bevarandearbetet, men kan också handla om olika typer av kunskapsunderlag och -förmedling. Att utveckla inriktningen och tydliggöra i vilken mån kyrkoantikvarisk ersättning ska kunna utgå för detta är en viktig strategisk fråga de närmaste åren.

Den centrala samrådsgruppen har årligen anordnat en konferens om det kyrkliga kulturarvet. Med genomförandet av konferensen i Arvika 2013 hade samtliga stift stått värd för arrangemanget och den centrala samrådsgruppen såg ett behov av att se över formerna och intervallen. En utgångspunkt var att konferenserna fortsättningsvis skulle ske vart annat år. Vid mötet den 18 december beslutade den centrala samrådsgruppen att inte, som planerat, genomföra konferensen 2015. Anledningen är att det finns skäl att invänta de förändringar som nu sker inom Svenska kyrkan, bland annat då det gäller ökad samverkan i fastighetsrelaterade frågor. Nästa konferens kommer därför att ske 2016 i Stockholms stift.

Samråd mellan nationell nivå och stiftet sker regelmässigt två gånger per år. Till det möte som hålls under hösten inbjuds därutöver alltid representanter för länsstyrelserna, de regionala museerna och Riksantikvarieämbetet att delta under en av dagarna. Vid höstsamrådet 2014 behandlades bland annat pågående arbete och resultat från de stiftsprojekt och projekt på nationell nivå som finansieras med kyrkoantikvarisk ersättning.

TILLGÄNGLIGHET OCH ANVÄNDNING

Enligt överenskommelsen mellan staten och Svenska kyrkan ska kyrkan svara för att de kyrkliga kulturminnena är tillgängliga för var och en i samma utsträckning som år 2000 när överenskommelsen tecknades. Tillgänglighet till de kyrkliga kulturminnena eller kulturarvet innebär enligt Svenska kyrkans uppfattning mer än bara en fysisk tillgänglighet. Det kan handla om tillgänglighet i digitala medier, förmedling och kommunikation av kulturarvet för ökad förståelse och delaktighet och till exempel pedagogiska insatser som visningar och utställningar. Likaså handlar det om att göra kyrkorna tillgängliga för människor med funktionshinder.

Svenska kyrkans nationella nivå följer upp tillgängligheten genom att årligen samla in och sammanställa statistik från alla

församlingar om öppethållande och användning av kyrkorna. Här redovisas resultatet till och med år 2014. Svarsfrekvensen från församlingarna var 91 procent i 2014 års undersökning. Exakta uppgifter angående tillgängligheten vid relationsändringen finns inte. Sedan 2006 har Svenska kyrkan samlat in statistik som använts i rapporten till regeringen och som gör det möjligt att följa förändringar över tid. Tillgänglighet till och användning av kyrkorum redovisas utförligare i bilaga 3.

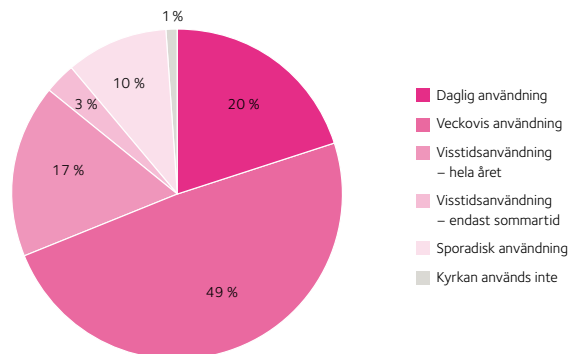
KYRKORNAS ANVÄNDNING

Statistikinsamlingen för år 2014 visar att 92 procent av alla kyrkor huvudsakligen används till gudstjänster och andakter. Sex procent av kyrkorna används huvudsakligen till dop, vigslar, begravningar, konfirmation (så kallade kyrkliga handlingar) och i mindre grad till andra gudstjänster och andakter. En procent av kyrkorna används i liten utsträckning i det dagliga församlingsarbetet, men har som sevärd och kulturhistoriskt intressanta kyrkor hög besöksfrekvens. En procent av kyrkorna används huvudsakligen för konserter, utställningar och andra evenemang.

Fördelningen av kyrkornas användningsfrekvens illustreras i diagrammet i figur 7 och i bilaga 3:1-2. Cirka 70 procent av kyrkorna används dagligen eller veckovis. Andelen kyrkor med daglig användning är oförändrad sedan 2006 och andelen kyrkor som används veckovis har minskat något från 52 till 49 procent sedan 2006. En fördelning av användningsfrekvensen

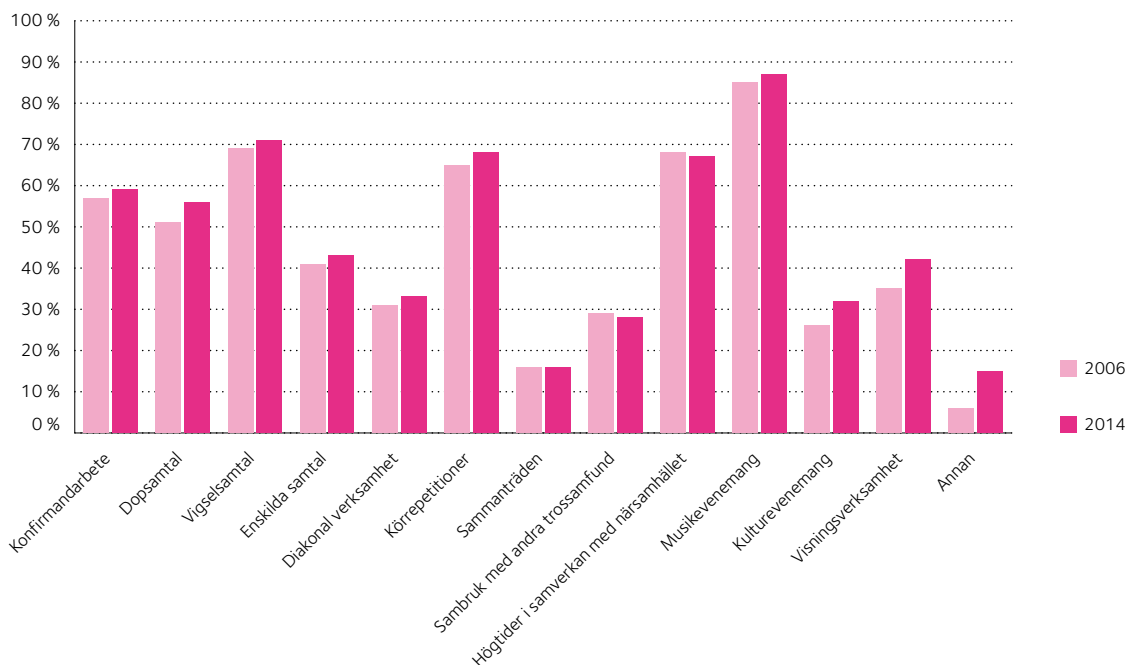
efter tätortstyp visar att de större städerna och förortererna har en övervägande del kyrkor som används dagligen och de övriga orterna har en övervägande del med veckovis användning.

FIGUR 7. FÖRDELNING AV KYRKORNAS ANVÄNDNINGSFREKVEN 2014



Utöver gudstjänster och kyrkliga handlingar används kyrkorna till ett stort antal olika aktiviteter. En jämförelse med år 2006 visar en ökning av utnyttjandet av kyrkorna för en övervägande del av dessa aktiviteter. Den största ökningen står kulturevenemang, visningsverksamhet och annan användning för. Exempel på annan användning är föreläsningar, kyrkkaffe och soppluncher.

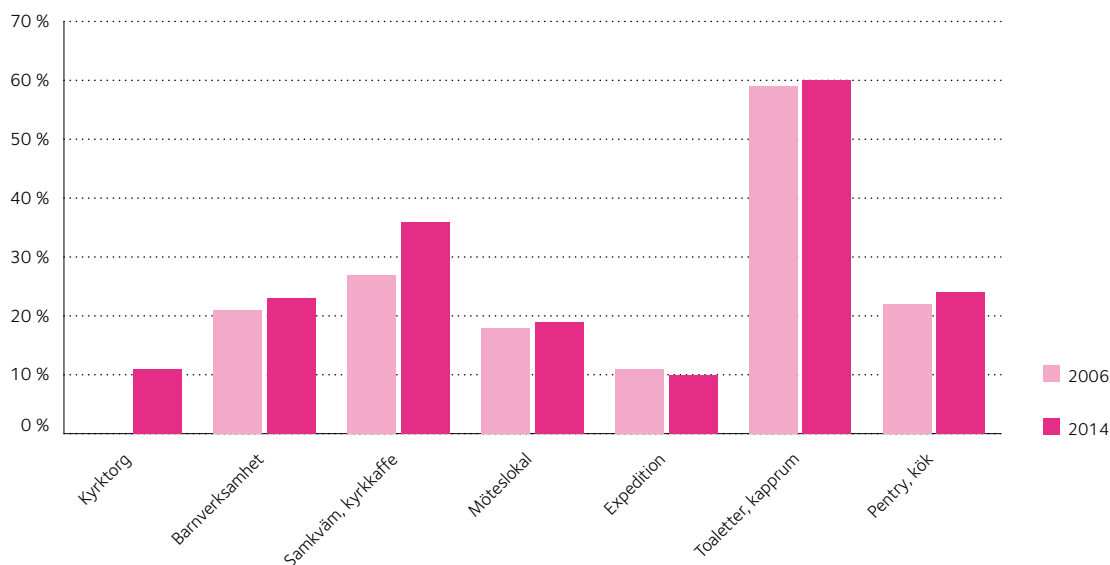
FIGUR 8: KYRKORNAS ANVÄNDNING UTÖVER GUDSTJÄNST OCH KYRKLIG HANDLING 2006 OCH 2014, I PROCENT



Kyrkorna har genom åren anpassats till andra användningar än den ursprungliga och utrustats med toaletter och kapprum, pentry och andra tillbehör för möteslokaler. Sedan 2006 har anpassningen till samkväm och kyrkkaffe i kyrkorna ökat

anmärkningsvärt. Exempel på samkväm i kyrkorna är sammankomster inom den diakonala verksamheten, det vill säga att kyrkorummen används som en del av Svenska kyrkans sociala arbete.

FIGUR 9. ANPASSNINGAR AV KYRKORUM FÖR ANNAN ANVÄNDNING 2006 OCH 2014, I PROCENT



VERKSAMHET OCH SAMMANKOMSTER

Den organiserade verksamheten i kyrkorna är viktiga tillfällen att göra de kyrkliga kulturminnena tillgängliga för besökare. Svenska kyrkan följer årligen upp antalet sammankomster i kyrkorna fördelade på egen verksamhet och andra sammankomster utanför den egna verksamheten. Annan verksamhet kan exempelvis vara konserter eller liknande evenemang anordnade av annan arrangör än Svenska kyrkan.

Under 2014 har i genomsnitt 89 kyrkliga verksamheter skett per kyrka (gudstjänster, kyrkliga handlingar och andra sammankomster i verksamheten). Totalt har cirka 80 000 huvudgudstjänster firats i kyrkorna under 2014, den exakta siffran ger ett medelvärde på 25,9 per kyrka. Sammankomster utöver Svenska kyrkans egen verksamhet har i genomsnitt skett 5,8 gånger per kyrka.

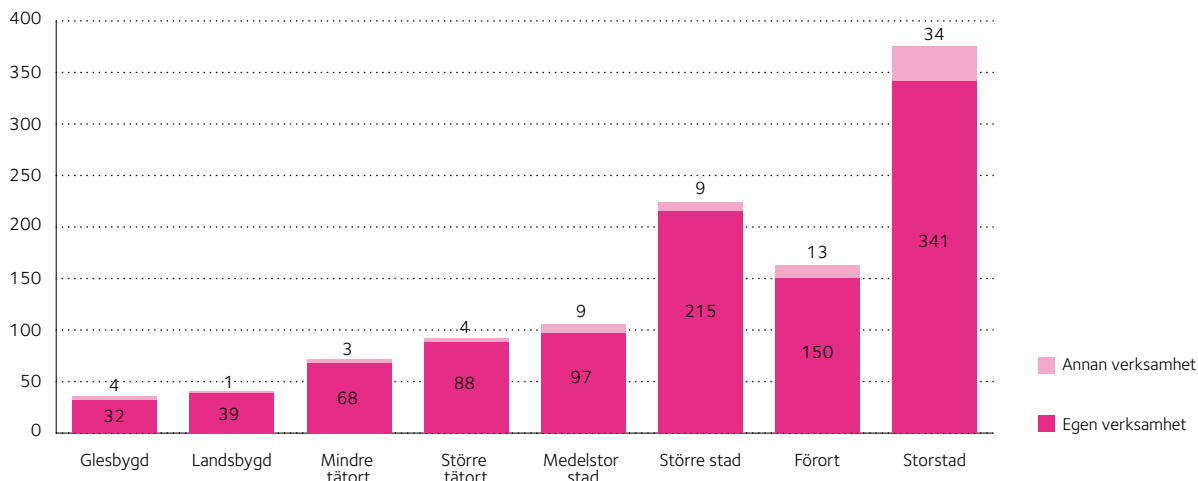
Antalet sammankomster per kyrka varierar stort mellan olika typer av tätorter, se figur 11. Det gäller såväl sammankomster i Svenska kyrkans egen verksamhet som sammankomster med annan verksamhet i kyrkorna. Det genomsnittliga antalet sammankomster per kyrka i storstäderna är 375, medan antalet sammankomster i kyrkorna på landsbygden uppgår till 40 stycken. De skillnader mellan kyrkor i städer och landsbygd, som finns för sammankomsterna, gäller även för antalet huvudgudstjänster i kyrkorna. Det finns ett tydligt samband som innebär att ju större ort kyrkan tillhör desto fler huvudgudstjänster äger rum under året. Se bilaga 3:3.

Svenska kyrkans egen organiserade verksamhet i kyrkorna har samma omfattning 2014 som den hade år 2009. Antalet huvudgudstjänster har dock genomgående minskat något under perioden. Det genomsnittliga antalet sammankomster för annan verksamhet i kyrkorna visar också en tendens till svag minskning sett över perioden 2009–2014.

FIGUR 10. ANTAL SAMMANKOMSTER PER KYRKA I SVENSKA KYRKANS EGEN VERKSAMHET RESPEKTIVE ANNAN VERKSAMHET ÅREN 2009–2014

Antal sammankomster per kyrka	År					
	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Egen verksamhet	89	76	83	88	87	89
Annan verksamhet	7,0	6,5	6,1	6,2	6,0	5,8

FIGUR 11. ANTAL SAMMANKOMSTER PER KYRKA FÖRDELADE EFTER TÄRTORTSTYPER ÅR 2014



Figurerna i bilaga 3:4-5 visar hur antalet sammankomster i kyrkorna har fördelats 2009–2014. Statistiken visar inte på några signifikanta skillnader mellan åren, varken när det gäller sammankomster i egen verksamhet eller i annan verksamhet. Andelen kyrkor som inte redovisar några sammankomster alls utanför den egna verksamheten har de senaste åren legat runt 60 procent med en tendens till att minska något. Samtidigt har andelen kyrkor med 1–9 sammankomster per år en något ökande tendens.

En väsentlig del i bruket av kyrkobyggnaderna är de många enskilda besöken i de öppna kyrkorumen. Det saknas dock en kontinuerlig statistik över dessa besök, vilket begränsar redovisningen av användningen av kyrkobyggnaderna och tillgängligheten till de kyrkliga kulturminnena.

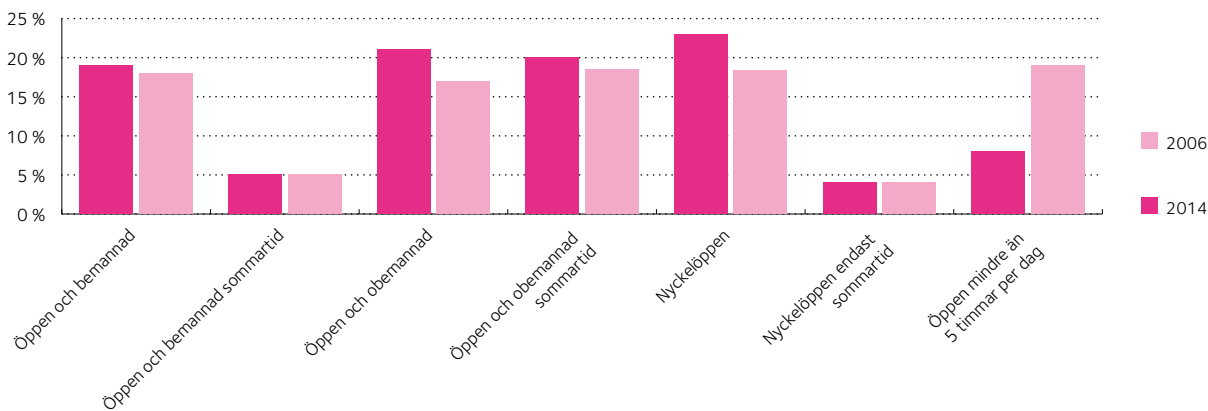
KYRKORNAS ÖPPETHÅLLANDE OCH TILLGÄNGLIGHET

Kyrkornas öppethållande är ett av de mått som speglar tillgäng-

ligheten till de kyrkliga kulturminnena. Kyrkorna är öppna och möjliga att besöka i samband med aktiviteter inom Svenska kyrkans verksamhet. De hålls även öppna i stor utsträckning för spontanbesök.

Kyrkornas tillgänglighet för besök utöver gudstjänster och kyrkliga handlingar illustreras i diagrammet nedan. En jämförelse mellan 2006 och 2014 visar att andelen kyrkor som är öppna och bemannade ligger stadigt på cirka 19 procent. Likaså är det ingen större förändring för de kyrkor som är öppna och obemannade endast sommartid. Andelen kyrkor som är öppna och obemannade har dock minskat något och likaså antalet nyckelöppna kyrkor. Nyckelöppen innebär att kyrkan är låst men det finns möjlighet att kontakta en person som låser upp kyrkan för besök. För kategorin kyrkor som är öppna mindre än fem timmar per dag, utöver gudstjänst och kyrklig handling, kan man se en markant ökning.

FIGUR 12. KYRKORNAS TILLGÄNGLIGHET FÖR BESÖK UTÖVER GUDSTJÄNSTER OCH KYRKLIGA HANDLINGAR



Ett annat mått som belyser öppethållandet är det genomsnittliga antalet öppettdagar per kyrka och år. Följande tabell redovisar utvecklingen 2009–2014. En öppettdag definieras som kyrka öppen mer än fem timmar per dag utöver gudstjänsttid.

FIGUR 13. GENOMSNIITTLIGT ANTAL ÖPPETDAGAR PER KYRKA ÅREN 2009–2014

Antal öppettdagar per kyrka					
År 2009	2010	2011	2012	2013	2014
145	142	139	137	137	137

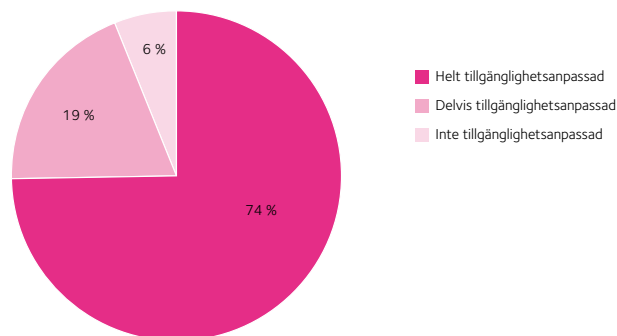
Resultatet visar att kyrkorna under 2014 var öppna i genomsnitt 137 dagar under året, vilket varit konstant flera år i rad. Sett över hela perioden åren 2009–2014 har det genomsnittliga antalet öppettdagar per kyrka minskat med 8 dagar, men minskningen har avtagit de senaste åren. Skillnader i öppethållande mellan kyrkor i olika typer av tätorter framgår av bilaga 3:6. Det visar att kyrkorna i storstäder och andra större städer är öppna nära dubbelt så många dagar per år jämfört med kyrkor i glesbygd och på landsbygd. Graden av öppethållande som helhet för 2014 är relativt stabilt i förhållande till tidigare år. Dock har kyrkorna i storstäder och förorter en ökande tendens till öppethållande, samtidigt som de i medelstora och större städer har en tendens till minskning av öppethållandet.

KYRKORNAS TILLGÄNGLIGHETSANPASSNINGAR FÖR PERSONER MED FUNKTIONSHINDER

Tillgänglighetsanpassningen i kyrkorna för personer med funktionshinder illustreras i diagrammet i figur 14. Knappt tre fjärdedelar av alla kyrkor är helt handikappanpassade och knappt en femtedel är delvis handikappanpassade. En helt handikappanpassad kyrkobyggnad innebär att den är tillgänglig för en person med funktionshinder genom minst en entré. Dörr eller port ska kunna öppnas av funktionshindrad.

För 43 procent av alla kyrkor har församlingarna arbetat fram ett handlingsprogram för tillgänglighetsanpassning enligt enkelt avhjälpna hinder, HIN (BFS 2013:9 - HIN3) och för fem procent av kyrkorna har handlingsprogrammet helt eller delvis genomförts. 89 procent av alla kyrkor har teleslinga installerad i kyrkorummet.

FIGUR 14. TILLGÄNGLIGHETSANPASSNINGAR I KYRKORNA FÖR PERSONER MED FUNKTIONSHINDER



TILLGÄNGLIGGÖRANDE

Regeringen betonar i sin skrivelse *Den kyrkoantikvariska ersättningen* vikten av att Svenska kyrkan på olika sätt informerar om de kyrkliga kulturminnena och kommunicerar dess värden till en bred allmänhet för att intresset för det kyrkliga kulturarvet ska vidmakthållas och utvecklas. Svenska kyrkan ser allt större möjligheter att tillgängliggöra det kyrkliga kulturarvet i nya former. Under 2014 har arbetet fortsatt med att använda digitala medier och andra pedagogiska insatser för att informera och kommunicera om det kyrkliga kulturarvet.

En av de satsningar som fick stor publikmässig och medial uppmärksamhet under 2014 var utställningen *Himlen är här – människan och kyrkokonsten under tusen år*. Utställningen var ett samverkansprojekt mellan Svenska kyrkan på nationell nivå, Uppsala stift och Uppsala domkyrkoförsamling och ägde rum i Uppsala domkyrka 18 juni till 16 november 2014. Mer än 300 000 besökare såg utställningen. I kyrkorummet visades ett drygt femtiotal föremål inlånade från ett stort antal kyrkor i Uppsala stift i ett möte med samtida konst. Syftet var att utveckla en utställningsform för tillgängliggörande av det kyrkliga kulturarvet i ett möte med vår samtid och människors existentiella frågor, ta tillvara det historieintresse som finns i dag och låta nya grupper uppleva kyrklig konst och hantverk.

Några aktuella projekt kan visa den potential som finns i att utveckla verksamhet som gör att människor kommer i kontakt

med Svenska kyrkans kulturarv, samtidigt som andra värden för samhället utvecklas. *Kyrkan som besöksmål* är ett samarbetsprojekt inom Leader Sjuhärad där såväl Göteborgs som Skara stift deltar. Projektet har utvecklat ett 25-tal av Sjuhäradsbygdens kyrkor som besöksmål genom nätverk och informationsinsatser med mera. Kyrkorna presenteras på www.kyrkrundan.se och i ett 80-sidigt häfte som kan fås gratis i dessa kyrkor eller på turistbyrån i någon av Sjuhäradskommunerna. Projektets slutrapport finns också att tillgå på Svenska kyrkans webbplats och är tänkt att fungera som information och inspiration bland annat för andra församlingar som vill öka kyrkans tillgänglighet som besöksmål.

Svenska kyrkan erbjuder hundratals pilgrimsvandringar varje år. Pilgrimsrörelsen är ett bra exempel på hur man kan använda kulturarvet som en kombination av existentiell, historisk upplevelse och friluftsliv. Ett exempel är *Pilgrim Vallentuna*, som är ett samverkansprojekt mellan Vallentuna församling, Vallentuna kommun, Vallentuna kristna råd, Naturskyddsföreningen i Vallentuna och hembygdsföreningarna i Vallentuna, Frösunda, Markim och Orkesta. *Pilgrim Vallentunas* tre vandringsleder går mellan kyrkor i runstenstätt kulturbygd och mäter alltifrån 6 km till 19 km. På Vallentuna församlings hemsida kan man läsa mera om Ulf, Inga och Livsten (individer kända från runstenar som pilgrimen passerar), få praktisk information om kommunikationer, caféer, övernattningar och annat som kan vara bra att veta för vandraren.



STRATEGISKT ARBETE

Den nationella nivån har inom arbetet med det kyrkliga kulturarvet och den kyrkoantikvariska ersättningen identifierat fyra strategiska utvecklingsområden. Nedan redovisas de huvudsakliga strategiska händelserna som skett 2014 under respektive rubrik.

REGISTER, SYSTEM OCH UPPFÖLJNING

Under kontrollstationen 2014 framkom att den nuvarande fördelningsmodellen för kyrkoantikvarisk ersättning behöver förnyas för att kunna möta framtida krav. Under 2014 har en arbetsgrupp arbetat fram ett förslag till en ny modell och process för beredning och beslut om ersättningen. Under 2015 ska förslaget skickas ut på remiss. Svenska kyrkans projekthanteringssystem, som hanterar den kyrkoantikvariska ersättningen, har använts i över tolv år men är i grunden betydligt äldre, varför ett nytt behöver utvecklas. Att utveckla nya system är ett långsiktigt arbete. Ett nytt fastighetsregister för Svenska kyrkans samtliga fastigheter och byggnader kan komma att realiseras under de närmaste åren. Andra system, till exempel ett nytt IT-stöd för att hantera kyrkoantikvarisk ersättning, bör relatera till detta fastighetsregister, så att det till exempel är möjligt att knyta ersättningen till berörd fastighet eller byggnad.

Handboken till villkoren för kyrkoantikvarisk ersättning uppdateras löpande. Fyra samråd har skett under 2014 där länsstyrelser, stift och kyrkokansliet har haft givande diskussioner. Tyvärr har Riksantikvarieämbetet inte haft möjlighet att närvara vid dessa samråd.

KYRKBYGGNADSREGISTRET OCH INVENTARIEREGISTRET SACER
Svenska kyrkans nationella nivå utvecklar löpande de befintliga

systemen kyrkobyggnadsregistret och inventarieregistret Sacer. Kyrkobyggnadsregistret är ett nationellt register över Svenska kyrkans bestånd av invigda byggnader, begravningskapell, begravningsplatser och kyrkotomter. Under 2014 har arbetet med att registrera in uppgifter om alla vård- och underhållsplaner i kyrkobyggnadsregistret prioriterats. Systemet har utvecklats för att underlätta registreringen och nya rapporter har tagits fram för att ge en bättre överblick. Stiftsantikvarierna i samtliga stift har påbörjat ett arbete med att följa upp registreringen och kvalitetsgranska uppgifterna i registret. Detta arbete fortsätter under 2015 med målsättningen att alla vård- och underhållsplaner ska vara registrerade i kyrkobyggnadsregistret i december 2015. Arbetet följs upp av nationell nivå under vårens och höstens samrådsmöten med stiftens.

Svenska kyrkans nationella inventarieregister Sacer används numera av en tredjedel av alla församlingar. Registret, som först utvecklades av Västerås stift, är ett stöd i församlingarnas arbete att uppfylla de krav som ställs enligt 4 kap. kulturmiljölagen. Under 2014 har 15 länsstyrelser tilldelats behörighet till Sacer för att underlätta tillsynsansvaret för de kulturhistoriskt värdefulla kyrkliga inventarierna. Behörighetstilldelningen fortsätter under 2015. Under våren 2014 genomfördes utbildningar i Sacer och kyrkobyggnadsregistret för stiftens handläggare av kyrkoantikvarisk ersättning.

Utvecklingsarbetet kopplat till kyrkobyggnadsregistret och Sacer ingår i det långsiktiga arbetet att säkerställa statistikunderlaget och dokumentationen av de fastigheter och inventarier som ägs eller förvaltas av Svenska kyrkan. Registren har under en uppbyggnadsperiod finansierats av kyrkoantikvarisk ersättning, men allt eftersom utbyggnadsetapperna färdigställs övergår de successivt till att finansieras med Svenska kyrkans egna medel.

ENERGI OCH MILJÖ

Svenska kyrkan har under många år arbetat aktivt med att förbättra klimatet i kyrkorna. Arbetet, som sker i nära samarbete med myndigheter, institut, universitet och högskolor, syftar till bättre förutsättningar för bevarande av kulturarvet, minskad miljöpåverkan och lägre kostnader för uppvärmning.

GENOMFÖRDA ENERGIANALYSER/ENERGILOTSAR I KYRKOR

De stift som genomfört energieffektiviseringsutbildningar i kyrkans regi har erbjudits att genomföra energianalys/energilotsar i några kyrkor. Totalt har 28 kyrkor berörts av detta utvecklingsarbete. Föreningen nya Etik & Energi har ansvarat för arbetet tillsammans med Svenska kyrkan på nationell nivå. Församlingarna har själva tagit fram underlag för den aktuella byggnaden genom en så kallad egenbesiktning utifrån en given mall. Därefter har en energikonsult gjort besök på plats och utifrån egenbesiktningen analyserat och gjort beräkningar i ett responsprotokoll, som sedan har presenterats för kontaktpersonerna i församlingen. Här har också förts samtal om prioriteringar och möjligheter utifrån de åtgärdsförslag som framförts. Detta har utmynnat i en enkel slutrapport som utgör underlag och vägledning för församlingen att gå vidare i sitt arbete med minskad energianvändning.

MINNK

Mikrobiologisk inventering i kyrkor (MiNK) startade senhösten 2013 och handlar i huvudsak om styrstrategier för inneklimat rörande till exempel skaderisker, energieffektiviseringsåtgärder och driftsäkerhet. I projektet ingår olika typer av kyrkor, till exempel avseende klimatskal, konstruktion och nyttjandegrad. Projektet återkopplar till några av de kyrkor som ingått i det nationella projektet CultureBee samt mätdata från några kyrkor i Göteborgs stift. CultureBee handlade om att optimera befintliga värmesystem för att få ett bra bevarandeklimat i kyrkor med hjälp av fjärrstyrda styr- och reglersystem. Projektet MiNK utvärderar slutligen styrsystemens effekt på inneklimatet och beräknas vara avslutat under hösten 2015.

SEG

Projektet Strategi för egenkontroll (SEg) startade under 2014. Projektet ska tillgängliggöra tidigare genomförda projekt i en enklare handbok innehållande kort information om drift, underhåll, skaderisker och åtgärder som kan vara till nytta i församlingarnas dagliga förvaltning av kyrkobyggnaderna. Fokus i handboken läggs på tre avsnitt:

- råd i utformningen av en strategisk plan för att kartlägga kyrkobyggnadens status,
- råd om hur man upptäcker tidiga varningssignaler för skaderisker såsom fukt och mögel,
- råd om åtgärder i de fall skador uppkommit.

Lärdomar som erhållits i systerprojektet MiNK samt avstämning mot befintliga tillsynsrutiner i kyrkorna integreras i SEg-projektet. Checklistor finns i handboken och som pdf-fil och kan skrivas ut och användas vid kontrollen i kyrkan. Handboken, som främst vänder sig till kyrkoherdar, fastighetsansvariga och vaktmästare, beräknas vara färdigställd under hösten 2015.

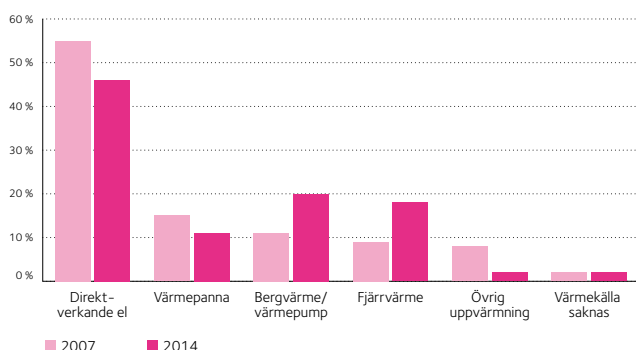
BÄTTRE BEVARANDEKLIMAT OCH ENERGIOMSTÄLLNING

Åtgärder för bättre bevarandeklimat för inredning och inventarier har gått hand i hand med det energieffektiviseringsarbete som pågått på Svenska kyrkans alla nivåer de senaste tio åren. Kulturhistoriskt motiverade kostnader i samband med skadeförebyggande arbete för bättre inomhusmiljö har finansierats med kyrkoantikvarisk ersättning. Åtgärderna kan samtidigt verka kostnadsbesparande, därför har en stor del av de skadeförebyggande åtgärderna bekostats av Svenska kyrkan. I dag är riktvärdet för ersättningsnivån till utbyte av värmesystem 25 procent och kan endast beviljas om det finns ett dokumenterat hot mot kulturhistoriska värden. Till styrsystem och avfuktning är riktvärdet 75 procent och där är det också skadebilden som är styrande för att ersättning ska kunna beviljas.

I 2007 års fastighetsenkät, där statistik samlades in för kyrkobyggnaderna från församlingarna, efterfrågades bland annat huvudsaklig värmekälla. Av de svar som registrerades för 3 302 kyrkor kunde man konstatera att energianvändningen såg ut enligt diagram nedan. I samband med insamlingen av kyrkobyggnadsstatistiken till regeringsrapporterna för åren 2012, 2013 och 2014 efterfrågades åter igen huvudsaklig värmekälla och av de svar som registrerades för 3 066 kyrkor år 2014 utgjordes energislagen enligt diagram nedan.

Vid en enkel jämförelse kan konstateras, trots att färre kyrkor ingick i det statistiska underlaget 2014 än 2007, att huvudsaklig värmekälla som i 2007 års insamling främst var direktverkande el, olja och bergvärme, i 2014 års insamling främst utgjordes av direktverkande el, fjärrvärme, bergvärme och jordvärme. Av insamlingen framgår också att direktverkande el minskat till förmån för bergvärme och jordvärme med 1 % mellan åren 2013 och 2014. Det kan konstateras att de förnyelsebara energislagen har ökat i användning sedan 2007 och ersatt de mer traditionella uppvärmningsformerna såsom olja och fasta bränslen.

FIGUR 15. VÄRMEKÄLLOR 2007 OCH 2014, ANDEL I PROCENT



I gruppen Värmepanna ingår bibränslen (ved, pellets, briketter), fossila bränslen (olja, kol, naturgas), el och blandade bränslen. Övrig uppvärmning kan till exempel vara kamin och kakelugn.

VÄRDEN, BRUK OCH FÖRVALTNING

Den utveckling som sker i samhället och i kyrkan, med urbanisering, förändrade vanor och värderingar och minskande medlemstal, påverkar både förvaltning och användning av kyrkorna. En långsiktigt hållbar förvaltning av kyrkor och andra byggnader kräver att prioriteringar och effektiviseringar utförs utifrån de förutsättningar verksamheten har och de värden som kulturarvet omfattar. En hållbar användning av kulturarvet kräver att nya användningsområden utvecklas i samverkan mellan Svenska kyrkan och många andra aktörer i Sverige och även internationellt. Svenska kyrkans nationella nivå utvecklar kunskap och verktyg för att detta ska bli möjligt. I årets rapport lyfts särskilt det nationella projektet *Gamla kyrkor – Nya värden. Bruk och förvaltning av kyrkor i ett förändrat samhälle* fram. Tillsammans med Svenska kyrkans internationella kulturarvssamarbeten är detta viktiga plattformar för utveckling av nya metoder och principer inom ett utvidgat kulturarvsbruk.

DET NATIONELLA PROJEKTET GAMLA KYRKOR – NYA VÄRDEN

Projektet *Gamla kyrkor – Nya värden. Bruk och förvaltning av kyrkor i ett förändrat samhälle* samfinansieras med kyrkoantikvarisk ersättning och FoU-medel från Riksantikvarieämbetet under 2012–2015. Projektet, som genomförs av Göteborgs universitet i samverkan med Svenska kyrkan på nationell nivå och bland annat Linköpings universitet, ingår i forskningsnätverket *RHiT – Religious Heritage in Transformation* som samordnas av Göteborgs universitet, Institutionen för kulturvård. *RHiT* rymmer även forskningsprojektet *Hur blev Svenska kyrkan ett nationellt kulturarv?* som finansieras av Vetenskapsrådet, samt det internationella samverkansprojektet *ALTER-Heritage: Adaptive Learning Tools for Europe's Religious Heritage*. *ALTERHeritage* finansieras av Europakommissionens Leonardo da Vinci-program och koordineras av *Future for*

Religious Heritage (FRH), med Svenska kyrkan på nationell nivå som partner till Göteborgs universitet.

I detta avsnitt redogörs för tre av delstudierna i projektet *Gamla kyrkor – Nya värden*.

Internationell jämförelse

I *Religiösa byggnader i förändring – en internationell jämförelse* studeras situationen för de religiösa kulturarven i Sverige tillsammans med tio länder i Europa samt Kanada (främst provinsen Quebec). Syftet är att ge en översiktlig bild av de konfessionella, juridiskt administrativa och ekonomiska förutsättningar som påverkar det materiella religiösa kulturarvets tillstånd i studerade länder, hur det förvaltas, vilka värden som kommer till uttryck i lagstiftningen och hur övertalighetsproblematiken hanteras av olika intressenter. I rapporten redogörs översiktligt för samhällsförändringar som sekularisering och urbanisering, konsekvenserna för användning och förvaltning av kulturarven och hur detta hanteras av internationella organ som UNESCO och Europarådet och även inom forskningen. Eftersom studien syftar till jämförbarhet, och tar den svenska situationen som utgångspunkt, ligger fokus på de kristna samfundens materiella kulturarv och i första hand på kyrkobyggnader. Studien tar även upp exempel på alternativa användningar av kyrkobyggnader och hur detta fenomen, liksom övertalighetsfrågan generellt, reflekteras i den offentliga debatten.

Exempelbank med förändrade kyrkor

Parallellt med den internationella studien sammanställs under 2014–2015 en *Exempelbank* med ett antal företrädesvis svenska kyrkobyggnader. Banken innehåller för närvarande 30 kyrkor som byggts om, eller planeras byggas om, för utvidgade eller förändrade bruk. Kyrkorna är beskrivna med hjälp av ett antal kriterier som administrativa grunddata, historik, värden, funktion, aktörer, ombyggnad och finansiering. Under 2015 kommer exempelbanken att färdigställas och publiceras i lämplig form. Under året väljs också ett antal exempel ut för fördjupade analyser av hur utvidgade eller alternativa bruk påverkar bedömda kulturvärden och rummets sakralitet.

Avyttringsstudie

Slutligen har under 2014 pilotstudien *Avyttring av kyrkor* utförts, vilken nu föreligger i en preliminär rapport. Syftet med studien är att undersöka genomförda fall av avyttringar av kyrkor skyddade av kulturmiljölagen. I studien undersöks, genom intervjuer och studier av arkivmaterial och dagspress, totalt 20 avyttrade kyrkor. Frågor som ställs är bland annat: vilka typer av kyrkobyggnader rör det sig om, vilka är köparna och vilka nya funktioner ryms i kyrkorna? Vidare analyseras hur de avyttrade kyrkobyggnadernas kulturhistoriska värden formulerats i samband med försäljningarna och hur de olika aktörerna såsom församling, köpare och länsstyrelse ställt sig till

byggnadens lagskydd vid och efter försäljningen. Ett preliminärt resultat av undersökningarna är att det förefaller betydligt lättare att få tillstånd till ändringar av byggnaden efter att den sålts, trots att skyddet kvarstår enligt lagen. När den kyrkliga verksamheten lämnar byggnaden tycks därmed också dess kulturhistoriska värden försvagas.

NATIONELL OCH INTERNATIONELL SAMVERKAN

Svenska kyrkans forskningsenhet anordnade tillsammans med enheten för kulturarvsstöd konferensen *Kyrkligt kulturarv som minne och möjlighet* den 1–2 oktober 2014. Konferensen samlade ca 50 särskilt inbjudna deltagare till ett möte mellan företrädare för museer, forskningsinstitutioner, myndigheter och Svenska kyrkan. I föreläsningar och parallella seminarier belystes bland annat frågor om när tanken på ett kyrkligt kulturarv uppkom, om historiebruk och om internationella perspektiv.

Svenska kyrkans nationella nivå har under flera år varit engagerad i den europeiska organisationen *Future for Religious Heritage* (FRH), som Svenska kyrkan på nationell nivå är en av grundarna till. Engagemanget sker genom aktivt medlemskap, deltagande i arbetsgrupper, konferenser och projekt samt visst ekonomiskt stöd. I juni 2014 genomförde Svenska kyrkan tillsammans med Göteborgs universitet en internationell workshop inom projektet ALTERHeritage (se ovan), med deltagare från Belgien, Nederländerna, Spanien, Storbritannien och Tyskland. Svenska kyrkans projekt *Identifiering och förvaltning av kyrkliga kulturvärden* var huvudtemat under workshopen och de internationella deltagarna visade stort intresse för metoden. Fallstudien Sjoutnäsets kyrka i Jämtlands glesbygder väckte frågor om hur en kyrkobyggnad kan användas och utvecklas när det bara finns ett par invånare i kyrkbyn.

I slutet av oktober 2014 höll FRH sin fjärde internationella konferens i Halle i östra Tyskland på temat *Sustaining Europe's Rural Religious Heritage*. I konferensen deltog 102 delegater från 21 olika länder. Sverige var representerat i form av Svenska kyrkans nationella nivå, Lunds stift, universiteten i Göteborg och Linköping samt Riksantikvarieämbetet. Svenska kyrkan bidrog med föredraget *Policy and Tools for Using and Developing Ecclesiastical Heritage* samt genom att moderera sessionen *Managing Change*.

HANTVERK OCH MATERIAL

SPÄNNANDE SPÅR I TIMMER

År 2014 kom hantverket och även hantverkarens kunskaper i fokus genom flera projekt finansierade med kyrkoantikvarisk ersättning. Ett spännande resultat är bland annat upptäckten att Skara stift troligen har sju medeltida klockstaplar. Klockstaplar som tidigare ansågs vara 300 år gamla har i själva verket visat sig vara från medeltiden. I projektet har Skara stift med hjälp av timmermän och antikvarier hittat medeltida verktygsspår, spår

efter huggtekniker, medeltida snörslagare och mycket annat. Tillsammans med tidigare känd kunskap har de med hjälp av ett tvärvetenskapligt angreppssätt lyckats revidera tidigare antaganden som framför allt bygger på konsthistoriska resonemang.

Under året har flera stift inventerat kyrkornas medeltida takstolar, bland annat Lunds, Växjö, Strängnäs och Västerås stift. Detta kulturarv förtjänar mer uppmärksamhet. Dock är vindar och klockstaplar i dag mycket otillgängliga kulturarv och kan inte beträdas av vanliga besökare. Att tillgängliggöra kyrkornas dolda och svårtillgängliga berättelser är därför en utmaning för framtiden. Under 2014 höll stiftet två välbesökta konferenser om timmer, dels i Skara stift om klockstaplar, dels i Lunds stift om historisk timmermanskonst.

HANTVERKSLABORATORIET BYGGER OCH SAMMANSTÄLLER KUNSKAP

Värden av kyrkorna kräver god kunskap om kulturhistoriska värden och om de material som ska hanteras. I detta arbete ger Hantverkslaboratoriet viktigt stöd till stift och församlingar genom att ta fram kunskapsunderlag inför projekt och sammanställa befintlig eller utveckla ny kunskap. Svenska kyrkan på nationell nivå är genom ett årligt uppdragsavtal en av huvudfinansiärerna till Hantverkslaboratoriet i Mariestad som är kopplat till Göteborgs universitet.

Förstudien *Målning på plåt* har tagits fram under 2014 och ger en sammanställning av kunskapsläget inför fortsatt arbete. Ett arbete om tjära har utförts och kommer att publiceras under 2015. Svenska kyrkan ingår också i referensgruppen till ett projekt som har initierats av länsstyrelserna och som syftar till att sammanställa känd kunskap kring traditionella takmaterial. Kunskaps-sammanställningar och framtagandet av ny kunskap ger enligt Svenska kyrkan förutsättningar för ökad kulturarvsnytta och kvalitet i vårdprojekt finansierade av kyrkoantikvarisk ersättning.

JÄRNSMIDE OCH KALKBRUK SOM REGIONALA OCH LOKALA KULTURARV

Karlstads stift har ett värdefullt kulturarv i form av smidda gravkors, vilka härrör från de många järnbruk och smeder som funnits i området. I ett pågående projekt stödjer stiftet församlingarna genom att samordna värden av närmare tusen kors. Ett annat flerårigt projekt är *Hållbar kalkputs* i Härnösands stift. Inom projektet har möjligheterna undersökts att vårda stiftets kyrkor med lokalt framställt kalkbruk i Jämtlands län. Projektet har nu gått vidare till en undersökning av kyrkorna i Västernorrlands län. Det har då visat sig att kalken i Västernorrland inte bränts lokalt utan troligtvis transporterats från Gävle eller bränts vid de lokala järnbruken för att sedan transporteras till kyrkorna.

UPPLÖSNING AV GRANIT OCH KALKSTEN I TVÄTTLÖSNINGAR

Det nationella projektet *Ren Sten* har genomförts för att studera hur olika tvättkemikalier påverkar stenprover av kalksten och granit, ett material som finns i många kyrkobyggnader. För att ta bort påväxt av organismer på kulturhistorisk sten används ofta någon kemikalie i kombination med mekanisk rengöring. I projekttrappan diskuteras de olika tvättkemikalernas egenskaper och vilka som kan vara att föredra för rengöring av kulturhistorisk sten från bakterier, alger, svamp och lav. Den huvudsakliga frågeställningen har varit om kemikalien bidrar till upplösning av stenen. Rapporten från detta och andra projekt finns att ta del av på Svenska kyrkans webbplats.

Kommunikationssatsningar

SOMMARKYRKOGUIDEN

Svenska kyrkan medverkade med fyra sidor redaktionell text i Berling Medias *Sommarkyrkoguiden 2014*, en tidningsbilaga som listade 333 av landets kyrkor med sommaraktiviteter. Sommarkyrkoguiden har en upplaga på 350 000 exemplar och går ut till hushåll över hela landet tillsammans med tidningen *Amos*. På temat "Det kyrkliga kulturarvet som besöksmål" lyftes både kyrko- och kyrkogårdsfrågor blandat med korsord och andra tävlingar.

Under våren 2014 samlades sommarkyrkouppgifter in från de församlingar som ville delta. Detta resulterade i en webbkarta med uppgifter om vilka kyrkor som hade sommarkyrkoaktiviteter och öppet under sommaren. Resultatet av arbetet med insamling av dessa uppgifter för sommaren 2015 kan ses på www.svenskakyrkan.se/sommarkyrkan.

ANNONSSATSNING

Till sommaren 2014 togs en annonsverktygslåda fram med färdiga affischer och annonser på kulturarvstemat för fri användning inom Svenska kyrkan. Denna verktygslåda utvecklas och kompletteras ytterligare under 2015. I sommar görs också en rikstäckande kommunikationssatsning för att lyfta kulturarvet och kyrkan som besöksmål.

APPEN KYRKGUIDE

Kyrkguide är Svenska kyrkans app för att hitta till kyrkor och andra platser runt om i landet och för att kunna se vilken verksamhet som äger rum i dem. Appen har laddats ner drygt 5 000 gånger från *Google Play* och minst lika många gånger från *Appstore*. Med *Kyrkguide* kan man hitta den kyrka som ligger närmast oavsett var i landet man befinner sig. När man hittat kyrkan är det lätt att klicka sig vidare för att läsa mer om både själva kyrkan och församlingen.

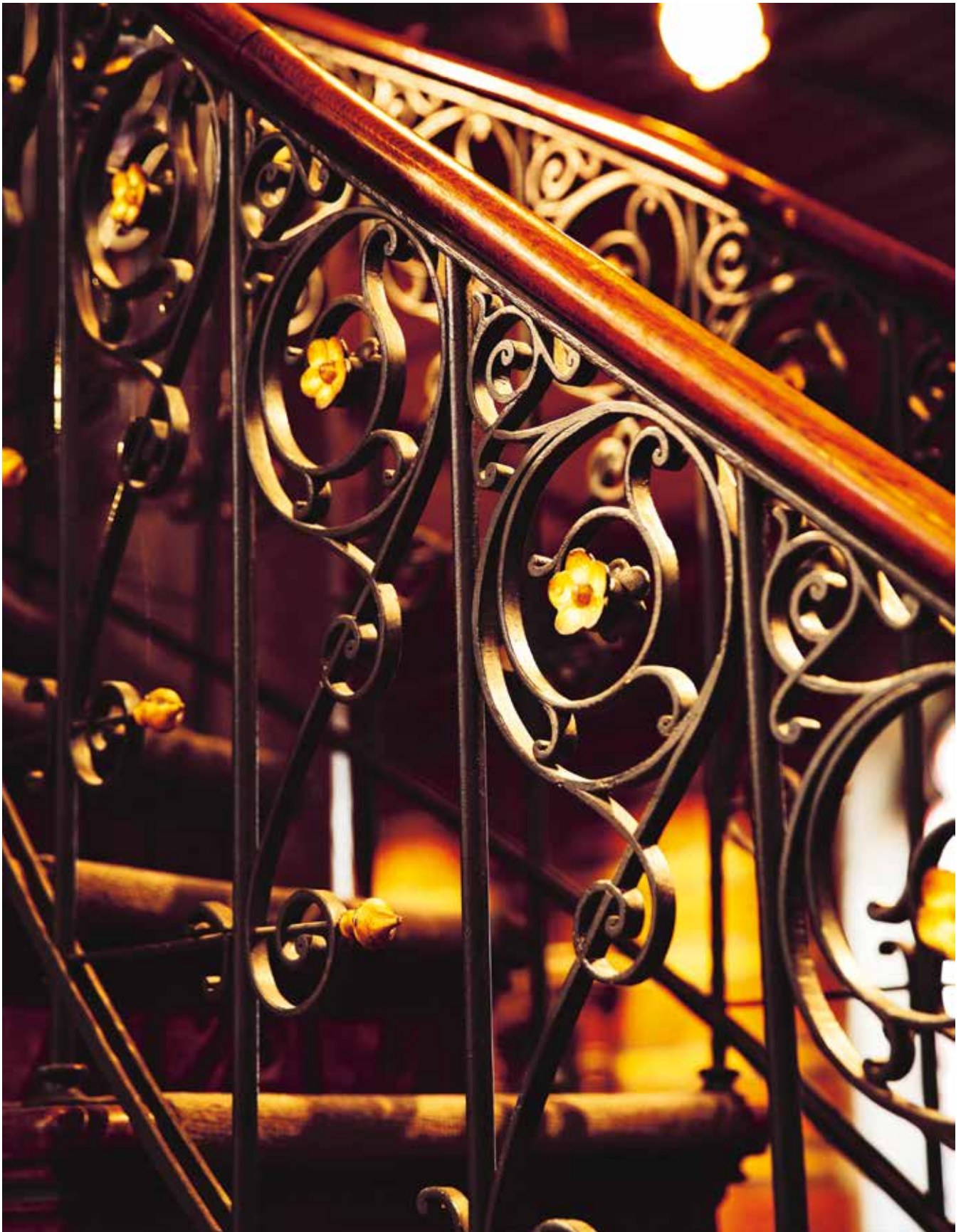
Under hösten påbörjades arbetet med att uppdatera *Kyrkguide* så att den på sikt kommer att innehålla mer kulturarvsrelaterad information. *Kyrkguide 2.0* lanserades i slutet av maj 2015 i samband med Sommarkyrkosatsningen. Nytt är att alla organisatoriska enheter kan lägga upp korta texter med bild om vad de särskilt vill lyfta fram. Dessutom kommer man lättare att kunna ta fram olika typer av kyrkor: sommarkyrka, vägkyrka, pilgrimskyrka och sevårdhetskyrka.

TUSEN ÅR TILL

I maj 2014 utkom boken *Tusen år till*, en bok som ger glimtar av kulturarvet i Svenska kyrkan. Boken lyfter, förutom själva kulturarvet, även fram de hantverkare, konstnärer, arkitekter och teologer som står bakom det. Olika röster berättar med en personlig ton om kyrkorna som levande platser och rum. Boken trycktes i 2500 exemplar och har distribuerats till samtliga stift.

JULEN 2014

Även 2014 togs kyrkformade pepparkaksmått fram till första advent. Måttet som producerades i 3000 exemplar kunde beställas för vidare utdelning av församlingar, pastorat och stift. I samband med detta ordnades också en tävling på Instagramkontot *Kulturarvet* där följarna uppmanades att skicka in bilder på sin bästa pepparkakskyrka. Bland de inkomna bidragen valdes fem vinnare ut som belönades med boken *Tusen år till* och var sitt pepparkaksmått.



BILAGA 1

FÖRÄNDRINGAR I SVENSKA KYRKANS KYRKUBYGGNADS- BESTÅND 2000–2014

1:1 SAMMANSTÄLLNING AV SVENSKA KYRKANS KYRKUBYGGNADSBESTÅND 2014

Stift	Totalt antal skyddade* kyrkor	Därav totalt antal skyddade enligt	Därav skyddade efter 2000-01-01	Skyddade kyrkor tagna ur bruk efter 2000-01-01	Totalt antal ej skyddade kyrkor	Varav nybyggda efter 2000-01-01	Ej skyddade kyrkor tagna ur bruk efter 2000-01-01	Summa kyrkor
01 Uppsala	258	8	3	1	36	1	5	294
02 Linköping	231	4	1	1	28	1	2	259
03 Skara	374**	4	3	3	33	1	3	407
04 Strängnäs	173**	9	2	1	25	3	5	198
05 Västerås	161	6	0	1	16	1	5	177
06 Växjö	289	7	5	0	44	1	0	333
07 Lund	476	13	3	6	35	0	1	511
08 Göteborg	311	8	0	5	56	6	7	367
09 Karlstad	152	9	5	0	19	0	2	171
10 Härnösand	181	8	4	4	32	1	11	213
11 Luleå	131	23	4	1	67	0	9	198
12 Visby	98	1	0	0	1	0	0	99
13 Stockholm	109	16	5	1	41	7	8	150
Summa	2 944***	116	35	24***	433***	22	58	3 377

* För samtliga tabeller i kapitlet avser *Skyddad kyrka* en kyrka invigd till gudstjänst som skyddas av tillståndsplikt enligt fjärde kapitlet i kulturmiljölagen.

Ej skyddad kyrka är en kyrka invigd till gudstjänst som inte skyddas av tillståndsplikt enligt fjärde kapitlet i kulturmiljölagen.

** Två kyrkor har bytt stift från Skara till Strängnäs stift efter organisationsförändring 2014.

*** Förändringen gentemot redovisningen 2013 beror på korrigerings av registreringar av skydd i kyrkobyggnadsregistret.

1:2 KYRKOR SOM OMFATTAS AV TILLSTÅNDSPLIKT ENLIGT KML 4 KAP. 4§ GENOM SÄRSKILT BESLUT AV RIKSANTIKVARIEÄMBETET EFTER 2000-01-01

Namn	Församling	Stift	Byggår	Ägarkategori	Beslutsdatum	Ägd av Svenska kyrkan 2000-01-01
Adolfsbergs kyrka	Adolfsberg	Strängnäs	1970	Svenska kyrkan	2002-06-07	Ja
Avasjö kapell	Dorothea-Risbäck	Luleå	1950	Svenska kyrkan	2002-12-10	Nej
Birgittakyrkan i Sundsvall	Skön	Härnösand	1972	Svenska kyrkan	2002-12-10	Ja
Björksåtra kyrka	Sandviken	Uppsala	1975	Svenska kyrkan	2002-12-10	Ja
Björneborgs kyrka	Visnum	Karlstad	1956	Svenska kyrkan	2001-10-22	Ja
Bodafors kyrka	Norra Sandsjö	Växjö	1940	Svenska kyrkan	2002-06-07	Ja
Charlottenborgskyrkan	Motala	Uppsala	1988	Svenska kyrkan	2002-06-07	Ja
Franciscus kapell i Nyköping	Nyköpings Alla Helgona	Strängnäs	1972	Svenska kyrkan	2002-06-07	Ja
Friggeråkers kyrka	Mösseberg	Skara	1955	Svenska kyrkan	2001-06-15	Ja
Kaitumkapellet	Gällivare	Luleå	1964	Svenska kyrkan	2002-12-10	Ja
Lammhults kyrka	Aneboda-Asa-Berg	Växjö	1964	Svenska kyrkan	2002-06-07	Ja
Lerbergets kyrka	Väsby	Lund	1982	Kyrklig stiftelse etc, för kyrkligt ändamål	2002-06-07	Nej
Lextorpskyrkan	Lextorp	Skara	1971	Svenska kyrkan	2001-06-15	Ja
Mariakyrkan i Gävle	Gävle Maria	Uppsala	1971	Svenska kyrkan	2002-12-10	Ja
Mariakyrkan i Huddinge	Trångsund-Skogås	Stockholm	1987	Svenska kyrkan	2001-05-29	Ja
Mariakyrkan i Värnamo	Värnamo	Växjö	1977	Svenska kyrkan	2003-02-17	Ja
Mariakyrkan i Växjö	Växjö Maria	Växjö	1977	Svenska kyrkan	2002-06-07	Ja
Marielundskyrkan	Östersund	Härnösand	1969	Svenska kyrkan	2003-02-17	Ja
Resarö kapell	Vaxholm	Stockholm	1968	Svenska kyrkan	2001-05-29	Ja
Råslätts kyrka	Jönköpings Kristina-Ljungarum	Växjö	1974	Svenska kyrkan	2002-12-10	Ja
Råsunda kyrka	Solna	Stockholm	1966	Svenska kyrkan	2001-05-29	Ja
Rönnöfors kyrka	Offerdal	Härnösand	1953	Svenska kyrkan	2002-12-10	Ja
S:t Johannes kyrka i Våmb	Våmb	Skara	1987	Svenska kyrkan	2001-06-15	Ja
S:t Mikael's kyrka i Malmö	Kulladal	Lund	1978	Svenska kyrkan	2002-06-07	Ja
S:t Nicolai kapell i Malmö (Sjömanskyrkan)	Malmö S:t Petri	Lund	1969	Svenska kyrkan	2002-06-07	Ja
Siris kapell	Fryksände	Karlstad	1950	Svenska kyrkan	2001-10-22	Ja
Soutujärvi kyrka	Gällivare	Luleå	1963	Svenska kyrkan	2002-12-10	Ja
Staloluokta kyrkkåta	Jokkmokk	Luleå	1971	Svenska kyrkan	2002-12-10	Ja
Storviks kyrka	Ovansjö	Uppsala	1960	Svenska kyrkan	2002-12-10	Ja
Säffle kyrka	Säffle	Karlstad	1965	Svenska kyrkan	2001-10-22	Ja
Tibble kyrka	Täby	Stockholm	1971	Svenska kyrkan	2001-05-29	Ja
Vantörs kyrka	Vantör	Stockholm	1959	Svenska kyrkan	2001-05-29	Ja
Västerstrandskyrkan	Västerstrand	Karlstad	1977	Svenska kyrkan	2001-10-22	Ja
Åmotfors kyrka	Eda	Karlstad	1961	Svenska kyrkan	2001-10-22	Ja
Åsarne nya kyrka	Åsarne	Härnösand	1966	Svenska kyrkan	2002-12-10	Ja

1:3 NYBYGGDA KYRKOR, INVIGDA EFTER 2000-01-01 ÄGDA AV SVENSKA KYRKAN

Namn	Församling	Stift	Byggår	Skydd KML	Anmärkning
Kummelby kyrka	Sollentuna	Stockholm	2000	Nej	Distriktskyrka
Öjersjökyrkan	Partille	Göteborg	2000	Nej	Tidigare ägare Saronkyrkan, invigd för gudtjänst enligt Svenska kyrkan 2012
Furulundskyrkan	Partille	Göteborg	2001	Nej	Svenska kyrkan äger fastigheten, men samarbetar med EFS
Mariakyrkan i Ljungby	Ljungby Maria	Växjö	2001	Nej	Församlingskyrka
Skaga kapell	Undenäs	Skara	2001	Nej	Nybyggd stavkyrka som ersatte en äldre
Viskans kapell	Kinnarumma	Göteborg	2001	Nej	Sammanbyggd med församlingshem
Sjöstads kapellet	Sofia	Stockholm	2002	Nej	Stadsdelskyrka
Ljusets kyrka i Hallunda	Botkyrka	Stockholm	2004	Nej	Församlingskyrka
Sollockans kyrka	Varberg	Göteborg	2005	Nej	Stadsdelskyrka
Viksjo nya kyrka	Järfälla	Stockholm	2005	Nej	Ersatte Viksjo kyrka byggd 1971
Vårfrukyrkan i Brännkyrka	Brännkyrka	Stockholm	2005	Nej	Kyrkorummet är en tillbyggnad till äldre kyrkobyggnad och ersätter Fruängens kyrka som tagits ur bruk
Årila församlingshem med kyrkorum	Stenkvista-Årila	Strängnäs	2006	Nej	Kyrkorum i församlingshem
Kristinelunds kapell och församlingshem	Husby-Rekarne	Strängnäs	2007	Nej	Kapell med församlingshem
Önsta Gryta Kyrka	Önsta	Västerås	2007	Nej	Ersatte Önsta kyrka byggd 1981
Solliden nya kapell	Örebro Olaus Petri	Strängnäs	2008	Nej	Ersatte Sollidens kapell
S:ta Maria kapell	Alsike	Uppsala	2009	Nej	Distriktskyrka
Turebergskyrkan	Sollentuna	Stockholm	2010	Nej	Distriktskyrka
Årsta kyrka	Enskede-Årsta	Stockholm	2011	Nej	Distriktskyrka
S:t Martin kyrka	Åkerbo	Linköping	2012	Nej	
Ubbhults kapell	Sätilla	Göteborg	2013	Nej	Ersatte Ubbhults kapell byggt 1915 som brann ner helt 2010
Krokoms kyrka	Rödön	Härnösand	2013	Nej	Ersatte Krokoms kyrka byggd 1957
Amhults kyrka	Torslanda-Björlanda	Göteborg	2014	Nej	

1:4 KYRKOR SOM OMFATTAS AV TILLSTÅNDSPLIKT ENLIGT KML 4 KAP. OCH SOM TAGITS UR BRUK EFTER 2000-01-01

Kyrka	Församling	Stift	Byggår	Tagen ur bruk	Ägarbyte år	Skydd KML	Kommentar
Odarslövs kyrka	Torns	Lund	1100	2002		Ja	Ägs av Svenska kyrkan, stängdes 1990 på grund av rasrisk
Allhelgonakyrkan på Ven	Landskrona	Lund	1898	2003	2003	Ja	Ägs av Statens fastighetsverk för Tycho Brahe-museet
Istrums kapell	Eggby-Öglunda	Skara	1927	2003	2003	Ja	Sålt för bostadsändamål
Kyrketorps kapell	Töreboda	Skara	1931	2003	2004	Ja	Sålt för bostadsändamål, fritidshus och ateljé
Sörgårdens kapell	Stigsjö	Härnösand	1883	2005	2005	Ja	Sålt till privatperson
Örja kyrka	Landskrona	Lund	1838	2005	2012	Ja	Såld till privatperson för bostadsändamål
Stugsunds kyrka	Söderhamn	Uppsala	1925	2005	2005	Ja	Såld för bostadsändamål och verksamhet
Mjälhults kapell	Torup	Göteborg	1923	2006	2008	Ja	Sålt för bostadsändamål
Maglarps nya kyrka	Hammarlöv	Lund	1908	2006		Skydd hävt	Riven 2007
Viskafors kyrka	Kinnarumma	Göteborg	1918	2007	2007	Ja	Såld till privatperson för restaurang- och konferensändamål
Nacksta kyrka	Sundsvalls Gustav Adolf	Härnösand	1969	2007	2007	Ja	Såld till S:t Olofs Katolska Församling
Jenny kapell	Västervik	Linköping	1933	2007	2007	Ja	Sålt till Västerviks katolska församling
Dalmarks kapell	Hammar	Strängnäs	1928	2007	2007	Ja	Ny ägare Sörbygdedeföreningen
Bergeforsens kapell	Timrå	Härnösand	1930		2008	Ja	Församlingen har sålt kapellet, men hyr det
Idkerbergets kapell	Stora Tuna	Västerås	1904	2010	2011	Ja	Sålt till privatperson
Jävre kyrka	Hortlax	Luleå	1922	2010	2011	Ja	Såld till privatperson
Caroli kyrka	Malmö S:t Petri	Lund	1880	2010	2010	Ja	Såld till affärsföretag
Näsby kyrka	Kristianstads Heliga Trefaldighet	Lund	1937	2010		Ja	Ägs av Svenska kyrkan, men avsakraliserad för att bli ceremonihall
Ubbhults gamla kapell	Sätilla	Göteborg	1915	brunnen 2010		Ja	Helt nerbrunnet 2010
Munkedals kapell	Foss	Göteborg	1939	2011	2011	Ja	Sålt till privatperson för kulturändamål
Norrmannebo kapell	Romelanda	Göteborg	1918-1919	2012	2012	Ja	Sålt till privatperson för bostadsändamål
Skede kapell	Grundsunda	Härnösand	1936	2012	2012	Ja	Sålt till enskild ägare
Påbo kapell	Åsunden	Skara	1921	2013	2013	Ja	Sålt till privatperson
Lilla Alby kyrka	Sundbyberg	Stockholm	1892	2013	2014	Ja	Såld till ekonomisk förening för utbildning, folkbildningsändamål

1:5 KYRKOR SOM INTE OMFATTAS AV TILLSTÅNDSPLIKT KML 4 KAP. OCH SOM TAGITS UR BRUK EFTER 2000-01-01

Kyrka	Församling	Stift	Byggår	Tagen ur bruk år	Ägarbyte år	Nuvarande ägare	Ägd av Svenska kyrkan 2000-01-01	Kommentar
Gåsö kapell	Skafthö	Göteborg	1955	2001	2001	Ideell förening	Ja	Sålt till Gåsö samhällsförening
Edsåsens kapell	Undersvik	Härnösand	Ej uppgift	2002	2005	Enskild ägare	Ja	Sålt till privatperson
S:t Eskils kapell i Helsingborg	Helsingborgs Gustav Adolf	Lund	1970	2003	2004	Enskild ägare	Ja	Sålt till privatperson
S:t Olofs kyrka i Uppsala	Heliga Trefaldighet	Uppsala	1980	2003	2005		Ja	Såld till bostadsbolag, senare riven
Hällneborgs kapell	Oviken-Myssjö	Härnösand	1964	2004	2004	Ideell förening, stiftelse	Ja	Kapellet sålt 2004 till byaförening
Söråkers kapell	Hässjö	Härnösand	1971	2004	2004	Företag	Ja	Sålt, ingår i Söråkers konferensanläggning
Norra Biskopsgårdens kyrka	Lundby	Göteborg	1970	2004		Svenska kyrkan	Ja	Används av församlingen till andra ändamål
Brodbo kapell	Sala	Västerås	1890	2005	2005	Enskild ägare	Ja	Kapellet byggdes på 1890-talet av Missionskyrkan, överläts år 1975 till Svenska kyrkan
Fruängens kyrka	Brännkyrka	Stockholm	1963	2005		Svenska kyrkan	Ej uppgift	Tagen ur bruk i samband med att Vårfrukyrkan invigdes
Viksjo kyrka	Järfälla	Stockholm	1971	2005			Ja	Riven 2005
Krångede kyrksal	Ragunda	Härnösand		2006	2006	Enskild ägare	Ej uppgift	Såld till privatperson
Mariakyrkan	Danderyd	Stockholm	1959	2006	2006	Annan	Ja	
Riddarhyttans kyrksal	Skinnskatteberg med Hed och Gunnilbo	Västerås	1942	2006	2007	Annan	Ja	Såld
Svanavattnets kapell	Dorotea-Risbäck	Luleå		2006	2006	Enskild ägare	Ej uppgift	Sålt
Vallviks kyrka	Söderala	Uppsala	1955	2006	2006	Enskild ägare	Ja	Såld till privatperson 2006
Furubergskyrkan	Piteå	Luleå	1976	2007	2007	Annan	Ja	Fastigheten överlåten till Munksunds EFS
Harrsjöhöjdens kapell	Dorotea-Risbäck	Luleå	1955	2007	2007	Enskild ägare	Ja	Sålt till privatperson
Hulta kyrka	Borås Gustav Adolf	Skara	1966	2007	2007	Annat trossamfund	Ja	Såld till Syrisk Ortodoxa församlingen i Borås
Strömnäs kyrkan	Piteå	Luleå	1983	2007	2007	Annat trossamfund	Ja	Ny ägare Pingstförsamlingen i Piteå
Vårfrukyrkan	Kortedala	Göteborg	1970	2007	2007	Annat trossamfund	Ja	Såld till Ortodoxa kyrkan i Göteborg
Önsta kyrka	Önsta	Västerås	1983	2007	2007	Annan	Ja	Ersatt av ny kyrkobyggnad, Önsta Gryta kyrka
Karlbergskyrkan	Karliskoga	Karlstad	1950-talet	2007				
Granbergsdals kapell	Karliskoga	Karlstad	1915	2007	2007	Enskild ägare		Sålt till privatpersoner
Fannakyrkan	Enköping	Uppsala	1960	2008	2008	Annat trossamfund	Ja	Såld till den kristna Assyriska församlingen i Enköping
Klockestrands kapell	Nora-Skog	Härnösand	1940	2008	2008	Enskild ägare	Ja	Sålt till privatperson
Källeryds kapell	Hudene	Skara	1943	2008	2008	Ideell förening, stiftelse	Ja	Gåva till Källeryds fritids- och samhällsförening
Sollidens gamla kapell	Örebro Olaus Petri	Strängnäs	1971	2008		Svenska kyrkan	Ja	Byggnaden ombyggd
Taborsbergskyrkan	Kolmårdens	Linköping	1981	2008	2008	Kommun	Ja	Såld till Norrköpings kommun, ombyggd till förskola
Rudboda kyrka	Lidingö	Stockholm	1972	2009		Svenska kyrkan	Ja	Försäljning planeras
S:t Örjans kapell	Falu Kristine	Västerås	1962	2009	2009	Annat trossamfund	Ja	Sålt till Fristaden
S:ta Anna kyrka	Linde bergslag	Västerås	1972	2009	2011	Enskild ägare	Ja	Såld till Sankta Annas Bränneri AB i Stråssa
Ljungakyrkan	Torp	Härnösand	1957	2009	2011	Enskild ägare	Ja	
Akalla kyrka	Spånga Kista	Stockholm	1976	2009	Ej uppgift	Kyrklig stiftelse	Ja	
Garnisonskyrkan	Berga	Linköping	1900	2009	2010	Företag	Nej	Ägdes av församlingen mellan 2005 och 2010
Årsta kyrksal	Enskede-Årsta	Stockholm	1969	2010		Svenska kyrkan	Ja	Tagen ur bruk till förmån för Årsta kyrka
Hammarkullens kyrka	Angered	Göteborg	1972	2011	2011	Annat trossamfund	Ja	Ny ägare Muslimsk förskola
Brunnsbergs kyrka	Varberg	Göteborg	1974	2011	2011	Annat trossamfund	Ja	Ny ägare S:ta Maria katolska församling

Kyrka	Församling	Stift	Byggår	Tagen ur bruk år	Ägarbyte år	Nuvarande ägare	Ägd av Svenska kyrkan 2000-01-01	Kommentar
Pater Nosterkyrkan	Göteborgs Masthugg	Göteborg	1973	2011	2011	Kommun	Nej	Ny ägare Göteborgs kommun, används som kommunal förskola
Mosjöns kapell	Grundsunda	Härnösand	1981	2011		Svenska kyrkan	Ja	Försäljning planeras
Näsby kyrka	Nederkalix	Luleå	1973	2011		Svenska kyrkan	Ja	Försäljning eller uthyrning diskuteras
Mikelsgården i Strängnäs	Strängnäs domkyrkoförsamling med Aspö	Strängnäs	1972	2011		Svenska kyrkan	Ja	Lokalerna används för bland annat ungdomsverksamhet
Sangis kyrka	Nederkalix	Luleå	1959	2011	2011	Ideell förening, stiftelse	Ja	Ny ägare är Sangis kyrkliga förening, men brukas av församlingen.
Jädraås kyrka	Ockelbo	Uppsala	1940	2012	2013	Enskild ägare	Ja	Såld till privatperson 2013 till bostadsändamål
Ängekyrkan	Härnösands domkyrkoförsamling	Härnösand	1972	2012	2012	Annat trossamfund	Ja	Ny ägare Missionskyrkan
Studsvikens kapell	Björna	Härnösand	1947	2012	2012	Ideell förening	Ja	Ägs av campingförening, byggnaden ska flyttas
Skalmodals kapell	Tärna	Luleå	1967	2012	2013	Ideell förening	Ja	Ägs av föreningen Skalmodals vänner, kommer att användas bland annat som biokal
Vänjaurbäckens kapell	Lycksele	Luleå	1946	2012	2013	Enskild ägare	Ja	Sålt till privatperson 2013 för bostadsändamål
Kristinebergs kyrka	Lycksele	Luleå	1959	2012			Ja	Kyrkan riven 2013
Sjösa kapell	Nyköping	Strängnäs	1990	2012	2013	Företag	Ja	Kapellet används som behandlingshem till ungdomar
Mariakyrkan	Eskilstuna	Strängnäs	1979	2012	2013	Ideell förening	Ja	Kyrkan såld till Studieförbundet Sörmland
Krokoms gamla kyrka	Rödön	Härnösand	1957	2012		Riven	Ja	Kyrkan riven 2012
Sätrakyrkan	Skärholmen	Stockholm	1966		2012	Annat trossamfund	Ja	Ägs av Katolska kyrkan, församlingen hyr kyrkan en dag i veckan. Kyrkan är såld men ej avlyst/tagen ur bruk
Sommarhemskyrkan	Uddevalla	Göteborg	1984	2013	2013	Annat trossamfund	Ja	Fortsatt kyrklig användning med ny ägare Kyrkliga förbundet (används av Missionsprovinsen)
Seljansborgs kyrka	Sandviken	Uppsala	1959	2013	2013	Enskild ägare	Ja	Kyrkan såld till privatperson för användning som bostad eller handel
S:t Mikael's kyrka	Södertälje	Strängnäs	1973	2013	2013	Annat trossamfund	Ja	Kyrkan såld till en syrisk ortodox församling
Löftets kyrka	Solna	Stockholm	1961	2013	2014	Företag	Ja	Kyrkan såld till företag
Norrmalms kyrka	Borås Gustav Adolfs	Skara	1978	2014	2014			
Järveds kyrka	Arnäs	Härnösand	1958	2014	2008	Företag	Ja	Kyrkan hyrdes av församlingen efter år 2008

FÖRDELNING OCH FÖRBRUKNING AV KYRKOANTIKVARISK ERSÄTTNING 2002–2014

2:1 FÖRBRUKNING AV KYRKOANTIKVARISK ERSÄTTNING, PER STIFT, 2002–2014, KR

Stift	Förbrukning ramår 2002-2014 enl. bokslut	Kvm skyddad kyrka*	KAE kr/kvm skyddad kyrka	Genomsnittlig årlig KAE kr/kvm skyddad kyrka
1 Uppsala	358 295 352	109 309	3 278	410
2 Linköping	394 746 986	118 554	3 330	416
3 Skara	374 774 871	111 240	3 369	421
4 Strängnäs	265 185 487	73 456	3 610	451
5 Västerås	286 057 719	87 563	3 267	408
6 Växjö	383 071 339	137 526	2 785	348
7 Lund	401 942 796	183 450	2 191	274
8 Göteborg	433 503 097	141 855	3 056	382
9 Karlstad	151 695 694	68 609	2 211	276
10 Härnösand	151 959 526	75 474	2 013	252
11 Luleå	82 056 481	53 914	1 522	190
12 Visby	323 896 899	31 259	10 362	1 295
13 Stockholm	186 425 150	60 673	3 073	384
Nationell nivå	46 132 568	-	-	-
Summa utbetalningar	3 839 743 965	1 252 882	3 065	383
Anslag från staten	4 200 000 000			
Ej förbrukat av anslag	360 256 035			

* Uppgift om kvadratmeteryta från 2012

2:2 KYRKOANTIKVARISK ERSÄTTNING, ANSLAG OCH FÖRBRUKADE MEDEL TILL OCH MED 2014, MNKR

Stift	2002–													2014
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	
Anslag från staten	50,0	100,0	150,0	200,0	235,0	305,0	395,0	465,0	460,0	460,0	460,0	460,0	460,0	4 200,0
1 Uppsala	0,2	3,4	8,8	16,7	18,1	22,3	19,2	29,6	35,9	58,3	32,0	49,6	64,1	358,3
2 Linköping	0,0	7,5	12,1	33,1	21,5	22,2	24,1	38,3	32,8	51,7	31,2	64,8	55,6	394,7
3 Skara	1,5	4,4	14,0	26,3	21,9	20,6	35,8	25,4	31,6	41,1	42,4	54,6	55,3	374,8
4 Strängnäs	0,2	4,4	5,4	17,7	12,5	20,3	16,0	21,1	25,8	29,9	39,9	39,9	32,1	265,2
5 Västerås	0,0	5,4	9,5	20,1	16,4	18,6	32,6	36,0	22,8	27,3	27,9	33,8	35,7	286,1
6 Växjö	1,7	3,0	9,9	21,4	14,4	39,6	31,4	43,9	33,8	31,5	47,9	57,6	46,9	383,1
7 Lund	1,2	8,3	12,0	38,3	22,6	21,2	15,8	15,2	21,3	33,7	44,5	78,4	89,5	401,9
8 Göteborg	1,5	5,6	9,5	23,8	28,9	41,0	37,0	29,8	44,8	48,9	66,3	45,3	51,1	433,5
9 Karlstad	0,8	2,0	2,0	14,1	14,4	5,2	15,1	8,9	10,0	19,2	24,4	15,1	20,6	151,7
10 Härnösand	0,6	4,0	7,3	11,3	11,9	10,6	11,7	16,5	8,4	20,4	18,3	10,3	20,6	152,0
11 Luleå	1,6	6,7	4,0	7,5	8,7	2,1	5,2	7,3	3,3	7,1	9,5	7,6	11,4	82,1
12 Visby	2,1	7,5	11,7	17,2	22,7	24,5	23,7	20,0	27,4	47,9	33,6	41,4	44,2	323,9
13 Stockholm	2,4	5,9	3,2	21,7	18,6	5,9	9,1	10,5	23,6	9,0	25,3	31,6	19,7	186,4
Nationell nivå	2,2	0,8	2,3	1,7	1,6	2,6	4,7	5,0	3,0	5,5	7,1	5,7	3,8	46,1
Summa förbrukning	16,0	69,0	111,7	270,9	234,1	256,5	281,4	307,5	324,5	431,6	450,3	535,8	550,5	3 839,7
Återstående anslag från staten	34,0	31,0	38,3	-70,9	0,9	48,5	113,6	157,5	135,5	28,4	9,7	-75,8	-90,5	360,3
Ack. anslag från staten	50,0	150,0	300,0	500,0	735,0	1 040,0	1 435,0	1 900,0	2 360,0	2 820,0	3 280,0	3 740,0	4 200,0	
Ack. summa förbrukning	16,0	85,0	196,6	467,6	701,6	958,1	1 239,5	1 547,0	1 871,5	2 303,1	2 753,4	3 289,2	3 839,7	
Ack. förbrukning %	32,0%	56,7%	65,5%	93,5%	95,5%	92,1%	86,4%	81,4%	79,3%	81,7%	83,9%	87,9%	91,4%	

2:3 FÖRBRUKNING KYRKOANTIKVARISK ERSÄTTNING 2002–2014 PER ÅTGÄRD, MNKR

Stift	Övergripande planering och information	Vård och underhållsplanering	Vårdinsatser	Skadeförebyggande insatser	Arbete med säkerhetsfrågor	Totalt
Nationell nivå	46,1	0,0	0,0	0,0	0,0	46,1
Uppsala stift	4,6	17,9	229,4	48,0	58,4	358,3
Linköpings stift	26,7	15,2	292,7	21,1	39,1	394,7
Skara stift	19,8	24,5	286,5	14,4	29,6	374,8
Strängnäs stift	17,7	10,1	192,3	30,5	14,6	265,2
Västerås stift	4,7	12,2	200,2	35,5	33,4	286,1
Växjö stift	36,7	23,4	275,5	23,3	24,2	383,1
Lunds stift	4,6	40,3	308,7	36,8	11,6	402,0
Göteborgs stift	15,2	28,4	360,7	11,4	17,8	433,5
Karlstads stift	14,5	6,5	102,0	1,8	27,0	151,7
Härnösands stift	12,1	4,4	123,1	2,3	6,7	148,6
Luleå stift	13,2	0,8	66,0	0,8	1,2	82,1
Visby stift	17,5	1,6	281,3	24,3	2,5	327,3
Stockholms stift	9,0	13,0	154,6	6,9	2,9	186,3
Totalt	242,4	198,4	2 872,8	257,0	269,1	3 839,7
Åtgärdens andel av KAE	6%	5%	75%	7%	7%	

2.4 ERSÄTTNINGENS KOSTNADSTÄCKNING 2002–2014 PER ÅTGÄRD, PROCENT

Stift	Övergripande planering och information	Vård och underhållsplanering	Vårdinsatser	Skadeförebyggande insatser	Arbete med säkerhetsfrågor	Totalt
Uppsala stift	95%	56%	48%	40%	63%	49%
Linköpings stift	91%	64%	62%	52%	78%	64%
Skara stift	74%	78%	44%	66%	65%	48%
Strängnäs stift	100%	73%	54%	57%	91%	58%
Västerås stift	78%	60%	59%	41%	64%	57%
Växjö stift	95%	67%	57%	42%	84%	59%
Lunds stift	100%	74%	52%	48%	46%	54%
Göteborgs stift	75%	66%	41%	38%	56%	43%
Karlstads stift	75%	61%	46%	17%	68%	50%
Härnösands stift	100%	54%	55%	26%	69%	56%
Luleå stift	79%	64%	34%	11%	37%	37%
Visby stift	83%	100%	66%	98%	97%	68%
Stockholms stift	92%	61%	38%	36%	25%	40%
Totalt	87%	67%	50%	46%	66%	52%

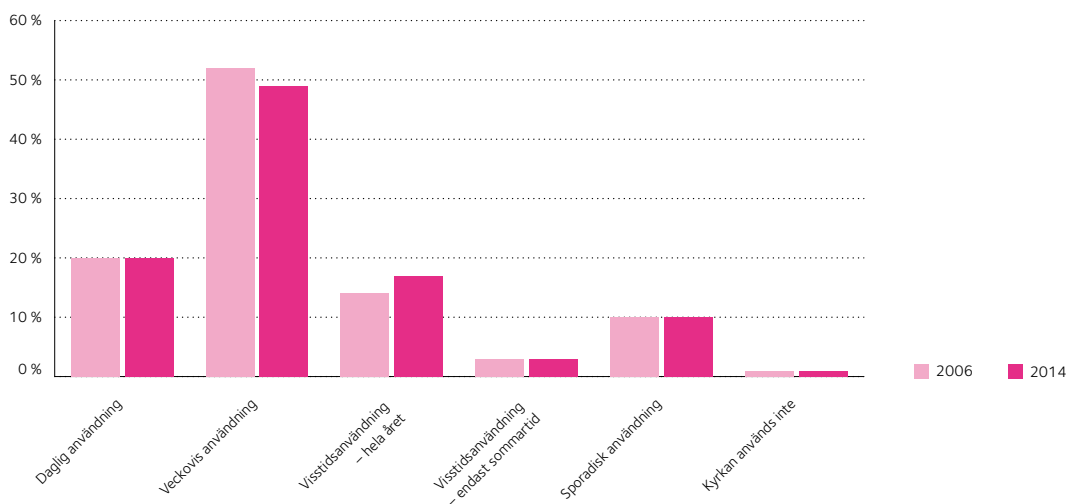
2.5 FÖRBRUKAD KYRKOANTIKVARISK ERSÄTTNING 2002–2014 PER OBJEKTSTYP, MNKR

Stift	Övergripande planering eller flera objekt	Begravningsplats	Kyrkliga inventarier	Kyrkobyggnad	Kyrkotomt	Totalt
01 Uppsala stift	21,5	23,4	11,4	301,6	0,5	358,4
02 Linköpings stift	10,8	29,1	38,9	300,2	15,7	394,7
03 Skara stift	2,8	26,2	23,7	320,0	2,1	374,8
04 Strängnäs stift	4,7	34,0	21,2	199,5	5,7	265,1
05 Västerås stift	13,1	21,5	16,3	220,7	14,5	286,1
06 Växjö stift	26,9	13,9	38,8	303,7	0,2	383,5
07 Lunds stift	2,9	5,5	7,8	383,5	0,8	400,5
08 Göteborgs stift	21,7	21,1	31,6	356,2	2,8	433,4
09 Karlstads stift	2,8	10,2	5,7	132,1	0,8	151,6
10 Härnösands stift	6,6	5,9	4,6	124,5	6,9	148,5
11 Luleå stift	10,5	14,2	2,8	52,3	3,5	83,3
12 Visby stift	38,2	36,4	70,3	160,2	22,2	327,3
13 Stockholms stift	11,8	14,4	11,2	144,2	4,8	186,4
Totalt	174,3	255,8	284,3	2 998,7	80,5	3 793,6

Fördelning av kyrkoantikvarisk ersättning 2002–2014. Utbetalning till den 6 februari 2015.

TILLGÄNGLIGHET TILL OCH ANVÄNDNING AV KYRKORUM

3:1 JÄMFÖRELSE AV KYRKORNAS ANVÄNDNINGSFREKVENNS 2006–2014

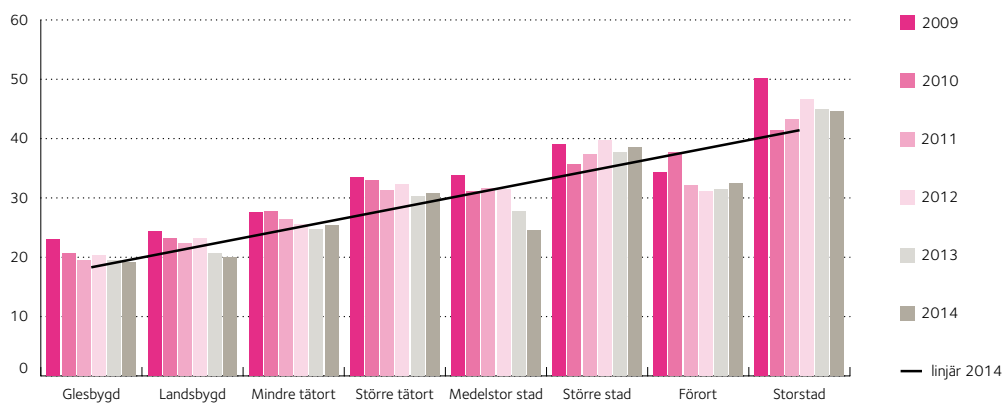


3:2 KYRKORNAS ANVÄNDNINGSFREKVENNS 2014 FÖRDELADE EFTER TÄTORTSTYP

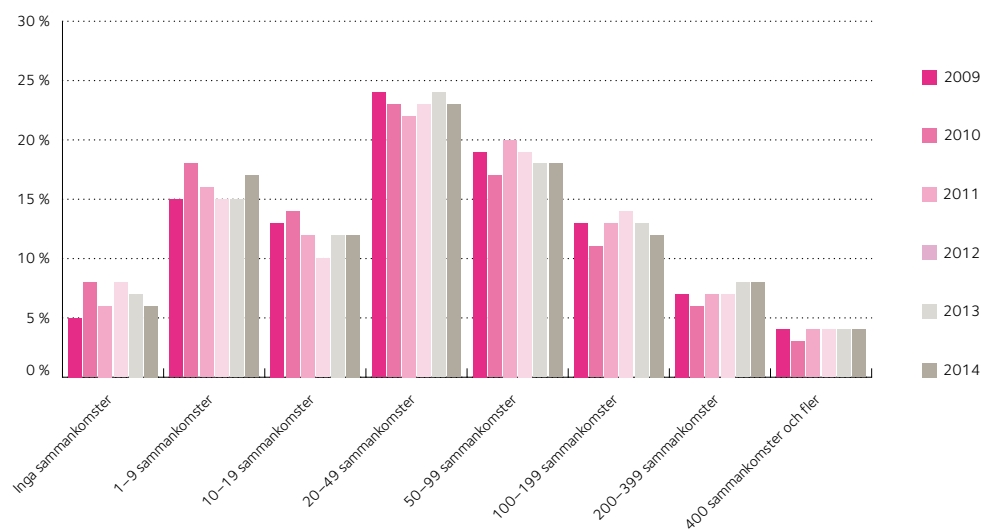


Figuren visar användningsfrekvensen för kyrkorna uppdelade per tätortstyp i procent av tätortens kyrkor och illustrerar att storstäderna, de större städerna och förorterna har en övervägande del kyrkor med daglig användning och de övriga tätortstyperna har en övervägande del veckovis användning. Cirka 80 procent av storstädernas kyrkor är öppna dagligen. De större städerna ligger på runt 50 procent öppna dagligen och förorterna ligger siffran på cirka 40 procent.

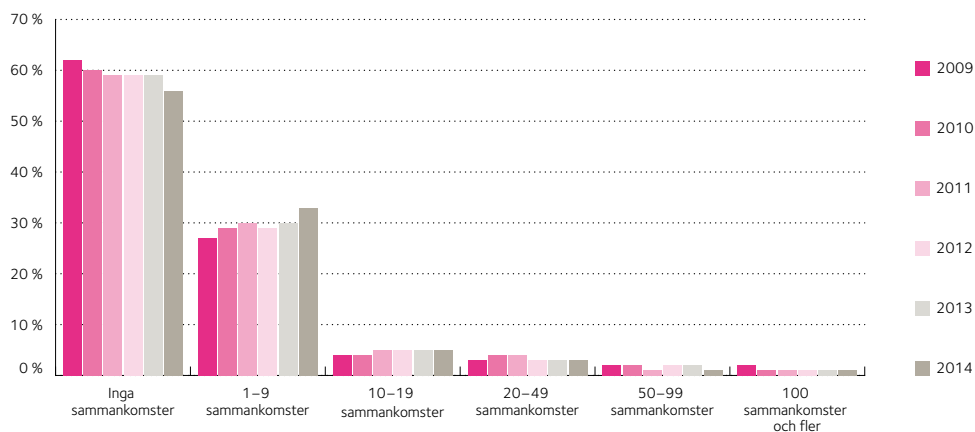
3:3 ANTAL HUVUDGUDSTJÄNSTER PER KYRKA FÖRDELADE EFTER TÄTORTSTYP OCH ÅR, 2009–2014



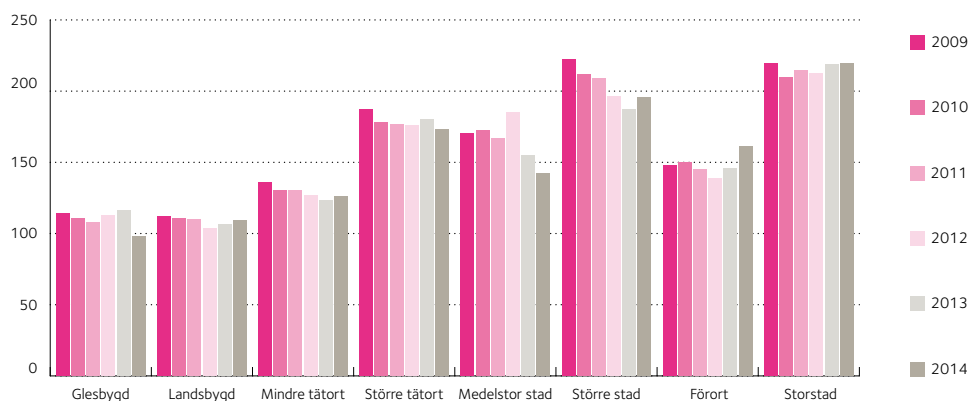
3:4 SAMMANKOMSTER I SVENSKA KYRKANS EGEN VERKSAMHET FÖRDELADE EFTER ANTAL, 2009–2014



3:5 SAMMANKOMSTER I ANNAN VERKSAMHET FÖRDELADE EFTER ANTAL, 2009–2014



3:6 GENOMSNITTLIGT ANTAL ÖPPETDAGAR PER TÄTORTSTYP OCH ÅR



TÄTORTSTYPER

Kyrkorna delas in i följande tätortstyper efter ortsindelningen för församlingen/pastoratet:

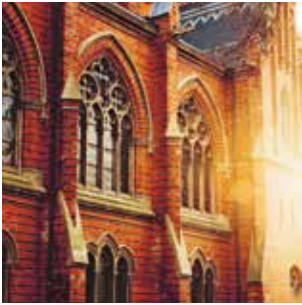
Grupp	Förklaring
1 Storstad	Församlingar/pastorat av storstadstyp i kommun med mer än 200 000 invånare. (Samtliga församlingar/pastorat i kommun med mer än 200 000 invånare, det vill säga i kommunerna Stockholm, Göteborg och Malmö enligt kommungruppsindelning 2011)
2 Förort	Församlingar/pastorat i förorter till storstad. (Samtliga församlingar/pastorat i storstädernas förortskommuner. Förort enligt SKL kommungruppering 2005)
3 Större stad	Församlingar/pastorat med mer än 50 000 invånare. (Ovan ej grupperade församlingar/pastorat med mer än 50 000 invånare utan hänsyn till kommuntillhörighet)
4 Medelstor stad	Församlingar/pastorat med mellan 20 000 och 50 000 invånare. (Ovan ej grupperade församlingar/pastorat med mellan 20 000 och 50 000 invånare utan hänsyn till kommuntillhörighet)
5 Större tätort	Församlingar/pastorat med mer än 80 procents tätortsgrad och mindre än 20 000 invånare. (Ovan ej grupperade församlingar/pastorat med mer än 80 procents tätortsgrad och mindre än 20 000 invånare)
6 Mindre tätort	Församlingar/pastorat med 60–80 procents tätortsgrad och mindre än 20 000 invånare. (Ovan ej grupperade församlingar/pastorat med 60–80 procents tätortsgrad och mindre än 20 000 invånare)
7 Landsbygd	Församlingar/pastorat med mindre än 60 procents tätortsgrad. (Ovan ej grupperade församlingar/pastorat med mindre än 60 procents tätortsgrad)
8 Glesbygd	Församlingar/pastorat i glesbygd med mindre än åtta invånare per kvadratkilometer och tätortsgrad under 70 procent. (Ovan ej grupperade församlingar/pastorat med mindre än åtta invånare per kvadratkilometer och tätortsgrad under 70 procent)

Tätortsgraden anger hur stor del av befolkningen i församlingen som bor i en tätort. En tätortsgrad på 100 procent innebär att alla i församlingen/pastoratet bor i en tätort, en tätortsgrad på 60 procent betyder att 60 procent av befolkningen bor i en tätort. Tätortsgraden i Sveriges kommuner hämtas årligen från SCB. Tätortsgraden beräknas årligen och respektive års befolkning förs till tätorterna enligt den senaste tätortsavgränsningen. En tätort definieras som en sammanhängande bebyggelse med högst 200 meter mellan husen och minst 200 invånare.

I rapporten används genomgående termen tätortstyp och inte orden ortstyp eller tätortsgrupp.

Källa: SCB, Nordisk tätortsdefinition, SKL:s kommungruppsindelning

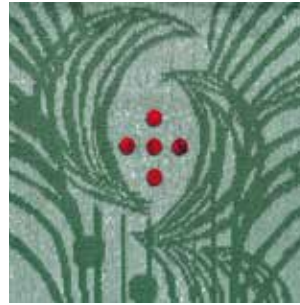
BILDGALLERI



Allhelgonakyrkan i Lund
FOTO: ALEX & MARTIN



Allhelgonakyrkan i Lund
FOTO: ALEX & MARTIN



Uppsala domkyrka
Åsa Martinsson, 1989
Antependium vävt i ylledamast. Trädet är en del av livet och växandet.
FOTO: GUSTAF HELLSING



Linköpings domkyrka
Komponerat av Märta Afzelius och utfört av ateljé Sofia Widén textilier, 1953
Detalj av alttarbrun för högaltaret, broderi i silke och guld samt applicerade guldband på ripsviden.
FOTO: ALEX & MARTIN



Skara domkyrka
Agda Österberg, 1965
Blått ylle. Centralt finns ett Kristusmonogram. Övriga symboler påminner dels om fastetidens, dels om väntan på den sista tidens dag.
FOTO: ANNELI JOHANSSON



Strängnäs domkyrka
Åsa Martinsson, 1995
Antependium med trianglar. Mönstervävd ylle i olika nyanser. Vitt alttarbrun med spets i blomstermönster. Alttarbrunet är förmodligen tillverkat på 1930-talet.
FOTO: ALEX & MARTIN



Västerås domkyrka
Förmodligen tillverkad av nunnorna i Vadstena kloster, 1400-talets mitt.
Motiven innehåller en pelikan som symboliserar Kristi död och uppståndelse, två enhörningar (baksidan) som symbol för kyskhets och två hjortar. Mitrans bars av Åke Jönsson, biskop i Västerås stift 1442–1453.
FOTO: JOHAN FORS



Växjö domkyrka
Elin Pettersson, 1930
Mönstrad bakgrund, motiv med kors och blommor. Vävd på vitt siden
FOTO: LINDA EGNELL



Lunds domkyrka
Kristina Lindkvist och Gunvor Johansson, 2014
Altтарbrun med titeln "Broar" – broar som byggs mellan människor, över mörka vatten och mellan människan och Gud. Botten är vävd av lin, ull och guldråd och mandorlan i mitten är broderad med guldråd. Vävtekniken är snärjväv, en teknik från 1100-talet, ungefär lika gammal som kyrkan.
FOTO: ALEX & MARTIN



Göteborgs domkyrka
Ulla Gewaldt, 1928
Broderiet på antependiet är utfört med guldrådsbrodyr på grönt siden. Det visar legenden om pelikanten som hackar sitt bröst för att med sitt blod nära de hungrande ungarna och symboliserar Kristus som ger sitt blod.
FOTO: LASSE BENGTTSSON



Karlstads domkyrka
Agda Österberg, 1979
Altтарbrun i vävt ylle med broderat Kristusmonogram och kalk tillverkat av Agda Österberg, chef vid Diakonistyrelsens avdelning för kyrklig konst 1926–1933.
FOTO: LOUISE HEDBERG



Härnösands domkyrka
G.O.H., 1941
Antependium med broderi med Jesus som den gode herden hållande ett lamm och överskriften Störst är kärleken.
FOTO: MARIA EDDEBO PERSSON



Luleå domkyrka

Sofia Gisberg (konstnärlig utformning) 1910
Biskopskåpa i röd sidendamast med broderier
på bräm och sköld

FOTO: MARIA LUNDSTRÖM PEDERSEN



Visby domkyrka

Okänd, 1966
Mitra av naturvitt, mönstrat siden. På fram-
sidan syns två lamm och ett kors med alfa
och omega, från korsets stam rinner en bäck.
Mitrans var en gåva till biskop Olof Herrlin
1966 i samband med invigningen av kapellet
S:t Augustin's House i Michigan, USA.

FOTO: BO-GÖRAN KRISTOFFERSSON



Stockholms domkyrka

Okänd, omkr. 1500
Clipeus på en korkåpa nu placerad på fram-
stycket av en mässhake av slät, mörk, brun-
violett sammet. Ursprungligen tillhörande en
medeltida korkåpa och återgivande heliga tre
konungars tillbedjan.

FOTO: MARIA VAZQUEZ



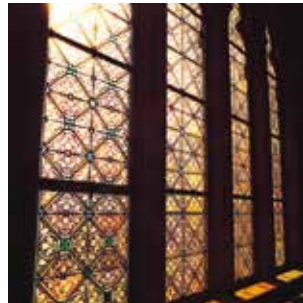
Allhelgonakyrkan i Lund

FOTO: ALEX & MARTIN



Allhelgonakyrkan i Lund

FOTO: ALEX & MARTIN



Allhelgonakyrkan i Lund

FOTO: ALEX & MARTIN



Allhelgonakyrkan i Lund

FOTO: ALEX & MARTIN



Allhelgonakyrkan i Lund

FOTO: ALEX & MARTIN

Allhelgonakyrkan i Lund

HISTORIK

Allhelgonakyrkan byggdes 1887–1891 efter ritningar av Helgo Zettervall. Befolkningen i Lund hade ökat så mycket under mitten av 1800-talet att biskop Johan Henrik Thomander 1863 la fram ett förslag att bygga en ny kyrka eftersom han ansåg att domkyrkan var för liten för alla gudstjänstbesökare. En omfattande restaurering av domkyrkan just då gjorde att det dröjde 25 år innan den nya kyrkan började byggas. Allhelgonakyrkan invigdes på allhelgonadagen 1891.

Den har plats för cirka 2 000 personer och de 72 meter höga tornen gör Allhelgonakyrkan till Lunds näst högsta byggnad (högre än domkyrkan). Allhelgonakyrkan är en av Sveriges mest intressanta nygotiska kyrkor med en unik interiör och höga kulturhistoriska värden.

RENOVERING

Drygt hundra års nedsmutsning av sot från vaxljus och luftföroreningar hade skapat en mörk hinna över interiören, taken hade läckt och orsakat fuktskador på väggar och valv och många delar av kyrkan var i behov av underhåll. 2005 påbörjades ett stort restaureringsarbete med rengöring, konservering, målning, fönsterrenovering, översyn av värme och ventilation samt nyinstallation av elektricitet och säkerhet. Olika väggar har rengjorts med olika tekniker för bästa resultat, fönstren är lagade och rengjorda med tvål och vatten, alla kabeldragningar har dolts eller målats i underlagets färg, en ny ljudanläggning är installerad och även ett brand- och inbrottslarm. För att minska risken för fuktproblem har även trapphus fått uppvärmning och ventilationen i trapphus och vindar har förbättrats.

PRODUKTIONSFAKTA

TEXT: Kyrkokansliet

PRODUKTION OCH TRYCK: Ineko AB

Produkten finns som pdf på svenskakyrkan.se

Har du frågor kring produkten?

Kontakta Svenska kyrkans informationsservice.

E-POST: info@svenskakyrkan.se

TEL: 018-16 96 00

www.svenskakyrkan.se

ARTIKELNUMMER: SKI4430

